NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

POLITICA, LITERATURA, ŞTIINŢA ŞI ARTA

ABONAMENTUL: (48 NUMERE)
In România un an . . . . . 10 lei
„ şease luni . . . . . 6 „
In toate ţările uniunei poştale un an 12 „
„ „ „ „ şease luni 7 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — Bucureşti

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:
C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

UN NUMAR:
25 Bani

Se găseşte cu numărul la principalele librării şi la depozitarii de ziare din ţară

Preţul anunţurilor p[illegible]a pagină
1/2 pagină

No. 9 DUMINICĂ 20 DECEMBRIE 1909

SUMARUL

NOUTĂŢI:

Reînvierea unor tipuri uitate de profesori şi şcolari. — Noua scriere a d-lui G. Panu asupra stării ţăranilor.—Revista revistelor.

CESTIUNI ACTUALE:

C. RĂDULESCU-MOTRU. *In zilele noastre de anarchie. Scrisori către tineri. I.*

POLITICA:

PROFESOR N. BASILESCU. *Pentru Drept şi Libertate.*

CRITICA:

VASILE V. HANEŞ. *Cum se face critica la «Viaţa Românească».*

TEATRU:

EUGEN PORN. *Campania Dramatică Davila: «Puhoiul» de Max Halbe.*

LITERATURĂ:

LUIGI BARZINI. *Miss Grace, American Journalist.*

NOTE ŞI DISCUŢIUNI:

I. CIRNCIU. *Replică la răspunsul d-lui I. S. Floru asupra şcoalelor particulare.*

NOUTĂŢI

Reînvierea unor tipuri uitate de profesori şi şcolari.

Acum vre-o 20 ani în urmă, se găseau prin şcolile noastre de toate gradele câte-va tipuri de profesori, unii de veselă şi alţii de tristă amintire, cari îşi îndeplineau misiunea lor de educatori ai tinerimii, într'un mod foarte original. Aceşti profesori veneau în clasă aproape regulat, dar în loc să facă lecţiunea, aşa cum o făceau şi ceilalţi profesori şi cum ar fi fost datoria lor să facă, îşi petreceau ora glumind sau plângând cu şcolarii, punându-i în curent pe aceştia cu toate intimităţile vieţii lor de acasă, discutând cancanurile oraşului şi politică, lăudând pe prietini şi ponegrind pe duşmani. Şcolarii ascultau, bine înţeles, cu toţii şi cu plăcere asemenea digresiuni; câţi-va dintre ei chiar nu se mulţumiau numai cu ascultarea. După ce se sfârşia ora, aceşti câţiva întovărăşiau pe profesor până la dânsul acasă, se ofereau să-i facă servicii şi astfel să-i mai îndulcească din mizeriile povestite în clasă.

Mi-aduc aminte, cum în Craiova, pe vremea când trăia profesorul de istorie D... se vedeau adeseaori în piaţă şi pe stradele oraşului elevii de liceu, cari duceau la subţioară, care şi ce plocon puteau târgui pentru îndulcirea traiului bunului d. profesor D!...

Negreşit că majoritatea elevilor nu mergeau aşa de departe cu serviciile. Cei mai mulţi erau mulţumiţi să petreacă în clasă şi lăsau serviciile pe seama celor «câţiva» colegi. Aceşti «câţiva» erau dintre acei dotaţi cu o personalitate morală mai redusă, şi deci mai uşor de sugestionat.

Credeam că asemenea tipuri de profesori şi şcolari să fi dispărut astăzi. Iată-le însă reînviate, şi încă nu la şcolile secundare ci la Universitate.

Atât la Iaşi cât şi la Bucureşti, există câte-un profesor, d. A. C. Cuza şi d. N. Iorga, cari îşi înţeleg misiunea lor tocmai după exemplul descris mai sus. In loc de a face în mod obiectiv lecţiuni asupra ştiinţei reprezentate prin catedra lor, ei se preocupă a-şi face asociaţi la interesele lor personale. Plâng şi se vaită în faţa studenţilor; clevetesc asupra colegilor şi să laudă pe ei înşişi cu o adorabilă seninătate; falşifică până şi adevărurile recunoscute de toată lumea cultă întru cât acestea nu concordă cu scopurile lor personale.

La tipul acestor doi profesori corespunde din nefericire şi tipul studenţilor serviabili.... Aceştia traduc în faptă aţâţarea pe care au primit-o în clasă dela profesorii lor.

Din cauza reînvierii aces'or tipuri, ne-a fost dat să asistăm ~~zilele~~ acestea la un spectacol dureros.

Un grup de studenţi, pentru a complace d lui Iorga, au făcut manifestaţie în contra *Adevărului*, fiindcă acest ziar reprodusese un articol în *chestia evreiască* scris acum 7 ani, de însuşi d. Iorga! Studenţii serviabili ai d-lui Iorga din 1909 au manifestat aşa dar contra ideilor d-lui Iorga din 1902.

Unde sunt însă studenţii, cari conduşi de *un luminat patriotism*, să manifeste contra ideilor d-lui Iorga din 1909?

Că aceştia vor veni odată suntem siguri, ori cât s'ar pune deacurmezişul în calea lor profeţii falşului naţionalism.

C. R. M.

* * *

Noua scriere a d-lui G. Panu asupra stării ţăranilor.

A apărut de curând un volum în două părţi al d-lui Gheorghe Panu asupra *Stării ţăranilor în veacurile trecute*. Acest volum care cuprinde 652 de pagini expune istoricul relaţiilor dintre boieri şi ţarani din veacurile noastre până la Regulamentul organic, rămânând ca restul desvoltării, până în zilele noastre, să alcătuiască materia volumului al II-lea pe care autorul ni-l făgăduieşte în luna Septembrie 1910.

După o simplă răsfoire a volumului ne-am convins că avem a face cu o lucrare de mare valoare care atacă problema pretutindeni în mărunţaele ei şi o priveşte sub toate feţele.

In curând ne vom rosti părerea mai amănunţit asupra acestei însemnate încercări, mai ales că suntem puşi în cauză noi înşine prin combaterea din partea d-lui Panu a părerii noastre că ţăranii supuşi sau clăcaşii şi şerbii de mai târziu nu pierdeau odată cu libertatea lor şi dreptul lor de proprietate asupra pământului pe care'l aveau când erau moşneni.

Această chestiune fiind foarte interesantă vom lua-o din nou în desbatere pentru a vedea care din noi doi are dreptate, d. Panu sau eu.

Deocamdată sfătuim pe toţi iubitorii de lucrări serioase să ia cunoştinţă de volumul d-lui Panu.

A. D. XENOPOL.

* * *

Revista Revistelor.

Convorbiri literare, Decemvrie.

Al. Dimitrescu-Aldem: *Dunărea şi noul pod peste Dunăre.* Din acest articol de actualitate reproducem concluziunea: «Construcţia la Corabia a noului pod peste Dunăre pus în discuţie, rămâne ca o încercare de a turbura îndrumarea normală a transitului nostru. Această construcţie este pusă în legătură cu construcţia liniei ferate Küstendil-Kumanova şi prin aceasta Viena poate câştigà Salonicul ori Constantinopole, *ocolind Serbia.* Dela Viena la Salonic pe la Niş sunt 1335 klm., iar la Constantinopol sunt 1697 klm.; pe când noua cale pe la Sofia, creiată prin construcţia acestui pod în iungul liniei Oltului, ar fi cam cu 400 klm. mai lungă decât pe la Niş, dar pusă la adăpostul oricărei crize sărbeşti. Aceiaşi siguranţă ar fi şi pentru traficul Berlin-Breslau-Salonic ori Constantinopol. Acestor interese însă nu corespunde de loc interesul străduinţelor noastre, căci în primul rând chiar portul Constanţa va fi lovit prin sustragerea unei părţi destul de însemnate din traficul său. Această sustragere va fi hotărîtă nu numai prin faptul unei căi mai scurte, dar şi prin aceia că iuţeala este mult mai garantată pe drumurile de uscat decât pe cele de apă. Dacă depărtarea Viena-Constantinopol pe la Constanţa (1738 klm.) nu va fi de loc mai mare decât aceia pe la Sofia, în schimb însă e cu mult mai înceată, întru cât prin Constanţa la Constantinopol sunt de făcut 348 klm. pe apă. Pe de altă parte mai este întrebarea, de nu care cumva noua cale prin Sofia nu va atrage cu sine spre marea Egee direct la Salonic însăşi mişcarea comercială a extremităţii vestice din ţara noastră....

«Un pod peste Dunăre în prelungirea liniei Oltului nu poate deci să ne aducă nouă decât numai pagube, dacă în acelaş timp nu vom face toate construcţiile necesare pentru tragerea transitului spre Constanţa: dublarea liniilor principale şi mai ales tăierea ocolului Mărăşeşti-Cernavoda-Constanţa, fie prin construcţia unei linii mai directe spre Făurei (Râmnic-Sărat-Făurei, ori Mărăşeşti-Făurei), fie prin o linie directă Galaţi-Constanţa. O astfel de linie directă Galaţi-Constanţa ar face concurenţă chiar transitului Breslau-Odessa. Fără contramăsuri de acest fel, noul pod peste Dunăre nu are pentru noi nici un avantaj, decât numai în cazul când construcţia lui este mânată cât mai spre vest. Numai construcţia acestui al doilea pod peste Dunăre cât mai spre Turnu-Severin poate fi în armonie cu întregul nostru sistem de circulaţie: ar fi astfel în prelungirea extremităţii vestice a arcului acestui sistem. Şi nu este de uitat aci noua construcţie a liniei spre Adriatica, către care ar puteà converge întregul nostru sistem de circulaţie tocmai în cazul numai a unei construcţii de pod peste Dunăre, cât mai spre vest».

Neamul Românesc 13 Decembre. Cuprinde *ideile dintr'o conferinţă a d-lui N. Iorga despre Români şi străini.* Aceste idei sunt foarte confuze, cum de obiceiu sunt toate ideile naţionaliste ale d-lui Iorga. Cari sunt străinii pe cari îi putem primì şi cari sunt străinii pe care nu-i putem primì în ţara noastră? Nu-i putem primì, zice d. Iorga, pe acei străini «cari nu vin «de dragul ţării, din simpatie pentru oameni, din admiraţie «pentru artă şi cultură. De aceia cari nu muncesc provizoriu (?), «cruţând bogăţiile noastre pentru viitorul nostru. De aceia cari «nu se aşează ca să se confunde cu noi, ci ca să stea de-o «parte şi să ne domine». Foarte bine, de acord. Asemenea străini nu sunt iubiţi şi doriţi de nimeni. Dar cum se recunosc străinii cari fac parte din această categorie? Unde a găsit d. Iorga în ţara noastră un străin, care să se declare venit pentru a sta de o parte şi a ne dominà? Evident n'a găsit nici unul. Alegerea între străini buni şi străini răi, veniţi pentru a ne dominà, şi-o rezervă d. Iorga. El singur ştie cari străini trebuesc păstraţi ţării şi cari trebuesc daţi afară.

Aci stă toată *negustoria* mişcării naţionaliste a d-lui Iorga. Cine dintre străini este clientul tipografului din Vălenii de Munte este şi bun străin, cine nu, este rău străin. De unde o fi dobândit d. Iorga atâta pricepere de negustor?

No. dela 16 Decembre. Un sugestiv articol asupra mentalităţii d-lui Iorga: *Un rege curios.* Ştiţi care ar fi un rege curios după d. Iorga? Ascultaţi: «Acela care nu poartă bucuros «uniforma, nu se suie în trenuri speciale, aproape n'are o «Casă «civilă şi militară. Nu vânează, căci îi e silă de sânge, nu se «îmbată, nu umblă după femeile oamenilor, nu plăteşte întreţinute din lista civilă, nu cere Statului să-i servească plăceri «rile şi viciile. Nu joacă cărţile şi nu danţează. Nu dă tonul «în îmbrăcămintea supuşilor săi celor mai luxoşi. Indrăzneşte «a învăţà, citeşte zilnic, admiră arta dramatică fără fuste scurte, «artele plastice fără diletantism şi vanitate. Respectă ştiinţa şi «orice superioritate a spiritului: preferă un învăţat unui lacheu «ori unui panglicar. Se ocupă de chestii sociale. I-i milă de «suferinţa omenească, o caută, îndrăzneşte a o privì în faţă, «se coboară a o mângâià».

Şi acesta ar fi noul rege al Belgiei, Albert I. Fiind-că acesta având asemeni calităţi este *un rege curios,* se înţelege de sine că toţi ceilalţi regi, *cari nu sunt curioşi:* poartă bucuros uniforma; se suie în trenuri speciale; se îmbată; umblă după femeile altora; au întreţinute; nu citesc; nu respectă ştiinţa, etc....

Şi acest d. Iorga, este de profesiune istoric, şi trăieşte având de rege al ţării sale pe Carol I de Hohenzollern! Ce fel de rege este, dle Iorga, regele Carol? Un rege curios? Sau un rege obişnuit?

Până a da răspunsul la această întrebare, ascultă ce eşti D-ta: un mare îndrăsneţ, când te amesteci în toate celea..

In No. dela 18 Decembre, d. Iorga face pe motanul pocăit şi se plânge de epitetele drastice cu care îl gratifică colegii săi de universitate. Uită însă d. Iorga că totdeauna dânsul a fost acela care a început. In special d. Rădulescu-Motru a recurs la asemeni epitete faţă de d. Iorga numai după ce timp de doi ani a fost insultat în mod trivial prin *Neamul Românesc.*

In acelaş No., d. Iorga atribue d-lui E. Porn o critică făcută aci, la *Revista revistelor,* asupra unui articol al său despre «oştirea română». D. Iorga se înşeală. D. E. Porn, colaboratorul nostru pentru cronica teatrală, nu a scris nici un rând vre-odată în contra d-lui Iorga pentru simplul motiv că d. Iorga nu este autor dramatic, şi d. Porn n'a scris până acum în *Noua Revistă Română* alte articole decât pe acele semnate de dânsul şi care sunt toate referitoare la teatru şi la viaţa noastră artistică.

VERAX.

CESTIUNI ACTUALE

IN ZILELE NOASTRE DE ANARCHIE. SCRISORI CATRE TINERI. I.

I

Iubite tinere,

Eşti doritor de lumină... Biserica şi şcoala ţi-au vorbit atât de des de o lumină a minţii, care este mai presus de ori şi ce altă lumină, încât ai ajuns să o doreşti, şi să te trudeşti cu sufletul ca să poţi ajunge până la dânsa. O lumină mai presus de toate,— mai presus şi decât aceea a ochilor, care este totuşi ea însăşi o minune,--este minunea minunilor, este comoara cea mai sfântă, pe care o poate dobândi un om pe pământ. Şi de aceea tu ceri sfatul tuturor; răsfoeşti cărţile învăţaţilor, cari îţi povestesc încercările din trecut; încerci însuţi cărările viitorului. Lumina cea preţioasă însă, este aşa de greu de găsit!

Decepţionat, şi cu amărăciunea în suflet, începi să te întrebi: de ce aşa de greu se găseşte ea oare, lumina minţii? Neîncrederea, dacă s'a furişat în sufletul tău, te ademeneşte chiar să întrebi: există ea oare, o asemenea lumină?

Tinere, lumina minţii există, dar nu pe drumul pe care o cauţi tu, o poţi găsi. Ea nu este în afară de tine, ci este în tine; şi acel care ţi-o acoperă eşti tu însuţi, nu altul...

Să discutăm puţin.

Dacă ai fi trăit cu câte-va secole înainte, în timpul de expansiune a credinţelor religioase, ai fi căutat lumina minţii tale pe un alt drum, decât pe drumul pe care o cauţi astăzi. Ai fi crezut că lumina minţii tale nu poate să vină decât din vre-o dogmă a bisericii, care şi ea ar fi venind din înţelepciunea Celui de sus, întocmai cum lumina ochilor vine din raza stelei care îşi are locul sus pe cer. Şi atunci ai fi avut o mare decepţie şi o mare amărăciune. Alături de tine, care primeai lumina minţii din o anumită dogmă bisericească, ai fi văzut că există şi altul, şi alţii, cari primeau lumina din alte dogme bisericeşti. Fiecare dintre voi vedeaţi steaua către care ereaţi îndreptaţi şi nu vedeaţi pe aceea către care nu ereaţi îndreptaţi. Şi fiecare, negreşit, aveaţi credinţa că vedeţi steaua cea mai luminoasă. Dacă fiecare v'aţi fi schimbat unghiul de privire, vedeaţi altă stea, şi cu ea altă dogmă dătătoare de lumină...

Te-ai convins şi tu, acum, că pe timpul expansiunei credinţelor religioase era greu de găsit drumul spre lumina minţii. In locul povăţuitorilor sinceri, pe timpul acela se găseau magi gata să te conducă spre vreuna din stelele luminoase, crezute de ei magii, mai luminoase. Şi tu, după unghiul tău de privire, ai fi primit lumina ta, şi ai fi fost intolerant pentru lumina altora!

Dar a trecut timpul credinţelor religioase. Eşti în timpul modern; în timpul care se laudă cu expansiunea discuţiunilor ştiinţifice şi a metodelor obiective. Să vedem dacă, acum, drumul tău este mai uşor de găsit.

In timpul nostru, iubite tinere, nu mai întâlneşti magi, cari să te îndemne a urma orbeşte stelelor de pe cer, ci întâlneşti tovarăşi de convingere şi iubitori de idealuri! Aceştia nu-ţi zic: crede fără a cerceta; ci îţi zic: cercetează pentru a crede împreună cu noi! Şi cu ce bună-voinţă, ei singuri îţi pun la dispoziţie mijloacele prin ajutorul cărora să cercetezi! Cu ce sinceritate nu-ţi deschid ei inima lor, pentru ca să vezi şi tu cum să aseamănă inima lor cu a ta, şi pentru ca şi tu să ajungi la convingerea lor. Ei te lasă să tragi tu singur concluzia pe care o indică cercetările tale! Ce oameni sinceri, vei zice; ce sfătuitori preţioşi!

Aşteaptă, iubite tinere, să-i cunoşti mai bine. Ei te cunosc pe tine prea bine, şi tu nu-i cunoşti pe ei de loc!

In sufletul tău este un amestec de bine şi de rău; de deprinderi bune şi de patimi egoiste; de gânduri ascunse, triviale, şi de gânduri senine, generoase... Către cari din acestea se îndreaptă mijloacele lor de convingere? Au ei nevoie de sufletul tău cel bun, sau de sufletul tău cel rău?... Dacă ori şi ce scormonire în suflet ar duce la găsirea gândului senin şi generos atunci n'ar mai fi îndoiala acestor întrebări! Din nenorocire, scormonirea sufletului produce numai arareori gândul cel senin şi generos; de cele mai multe ori ea produce violenţă şi ură! In sufletul tău pe lângă *«hommo sapiens»* care ocupă o mică poşghiţă din scoarţa creierului, este şi un animal egoist care vreà să trăiască, şi să trăiască înaintea celorlalte animale, cu preţul chiar al vieţii acestora. Şi pe lângă animalul egoist, mai există în tine şi omul atavic, — adică puhoiul deprinderilor din trecutul strămoşilor, — care şi el voeşte să trăiască mai departe. «Hommo sapiens» aşezat pe mica poşghiţă a creierului tău are să lupte cu aceşti doi duşmani, de partea cărora se află, din nenorocire, de cele mai multe ori şi amorul tău propriu. Când egoismul nu isbuteşte să te subjuge, vine lingueşirea omului atavic... şi rezultatul este, că dacă n'ai puterea de stăpânire asupra ta, te depărtezi foarte uşor de «hommo sapiens». Incă odată dar, te întreb, de care parte a sufletului tău au ei nevoie? Tu nu-i cunoşti pe ei, ei te cunosc însă pe tine prea bine, fiindcă ştiinţa modernă te-a disecat şi te-a arătat aşà cum eşti; ei ştiu cum să procedeze faţă de tine. Te vor bun, fac apel la partea ta cea bună; te vor rău, fac apel la partea ta cea rea. Tu eşti tot, ca în vremile cele vechi, un instrument, numai că acum tu nu eşti condus după unghiul sub care priveai steaua mântuitoare pe cer, ci după unghiul moral pe care va şti cineva să-l dea voinţei tale... Gândirea ta este tot aşà de neliberă; aparenţele însă sunt altfel.

Şi ascultă încă un cuvânt. Aceia cari fac apel la partea cea rea a sufletului tău nu sunt tocmai cei mai periculoşi pentru tine. Sunt alţii cari ajung să te aserveascâ în mod şi mai dibaciu. Aceştia au totdeauna pe buzele lor câte un principiu mare şi generos, dar în inima lor ei au un scop egoist. Tu nu vezi aceea ce este în inima lor, şi crezi în principiile pe cari le auzi!

Tinere, aceştia sunt din şcoala lui Ignaz Loyola, jesuitul, pentru care scopul scuză mijloacele! Principiile frumoase, idealurile, sunt utilizate de aceştia numai ca mijloace de ocazie pentru a te face să primeşti scopul...

Nu uită că dacă ordinul jesuiților a dispărut, școala jesuitismului trăiește și este chiar în floare...

Și acum, iubite tinere, după ce ți-am atras atențiunea asupra rătăcirilor în care poți cădea, te las să judeci singur cât de greu este să găsești drumul spre lumina minții, dacă acest drum îl cauți în afară de tine!

Incepe prin a te examina mai întâi pe tine însuți și liberează-te de sub prejudecățile, deprinderile și patimile tale proprii, înainte de a te hotărî să ai o gândire liberă. O gândire liberă este o gândire liberată din lanțul egoismului și al prejudecăților! Când acest lanț va fi sfărâmat, ori și ce gândire a ta va avea darul să se transforme într'o rază luminoasă a minții. Dar ce greu este ca lanțul acesta să fie sfărâmat! Câte subterfugii, și câte ademeniri nu se leagă de dânsul în sufletul tău! Când te crezi mai aproape de momentul de a fi eliberat, atunci te trezești că lucrezi mai cu îndârjire ca să-l faci mai puternic peste tine acest lanț al egoismului și al prejudecăților!

Scrisorile mele, — pe care te rog să le primești nu ca sfaturi, ci ca mărturisirile unui prieten care a trecut odată prin aceleași stări sufletești prin cari treci și tu astăzi, — îți vin într'un moment în care, după spusa atâtor oameni cu experiență, peste țara noastră bate un vânt de anarhie.

Te-ai fi întrebat și tu poate, de unde acest vânt de anarhie; cine îl năpustește asupra țării noastre, și cine, odată năpustit, îl ațâță? Dacă nu te-ai întrebat încă, este vremea ca să te întrebi acum, fiindcă vântul de anarhie care bate peste țară, bate și peste tine. Ași dorì să căutăm răspunsul împreună.

Pentru acest scop să uităm deocamdată bănuielile și incriminările cari se fac în jurul nostru; să uităm că avem prietini și vrăjmași; și să ne ridicăm de-asupra împrejurărilor de moment, fără însă ca să le pierdem din vedere, pentru a le putea în urmă judeca și înțelege. Ca doi buni prietini să ne ajutăm reciproc la găsirea drumului spre adevăr, spre *lumina minții*. Eu voiu aduce din parte-mi experiența mea, și experiența altora,—aceasta câtă o găsesc prin cărți, fiindcă profesiunea mă face să cunosc cărțile care se ocupă cu știința sufletului omenesc, — tu să aduci din parte-ți sinceritatea inimei, pentru ca împreună să ajungem până la entuziasmul convingerii. Nu avem nici un interes de apărat și nici un interes de condamnat, ci avem numai să judecăm toate interesele sub aceaiși lumină obiectivă. Când adevărul va fi găsit, drumurile noastre se pot separa iarăși. Eu țiu să te servesc, iar nu să te aservesc; și tu să te convingi: atât ne este de ajuns. Cât timp ne vom menține în acest gând, vom fi pe calea cea bună.

In jurul nostru bate dar vântul anarchiei; noi trăim zile de anarchie: ne zic atâția oameni, cari n'au de loc obiceiul să exagereze. Ce este oare adevărat în această afirmare? Unde este cauza anarhiei? Cine sunt vinovații?

(Va urma) C. RĂDULESCU-MOTRU.

POLITICA

PENTRU DREPT ȘI LIBERTATE!

LEGEA SUSPECȚILOR!

Guvernul a depus Sâmbătă, la 12 Decembrie 1909, pe biuroul Camerei Deputaților, un proect de lege în coprinderea următoare.

PROIECT DE LEGE

Care reglementează dreptul de asociațiune al funcționarilor, meseriașilor, muncitorilor Statului, județelor, comunelor și stabilimentelor publice.

Art. 1. — Funcționarii, meseriașii, muncitorii și, în fine, orice salariat al Statului, județelor, comunelor și stabilimentelor publice, nu vor puteà sub nici un cuvânt face parte din nici un fel de asociațiuni, fie profesionale, fie de orice altă natură, fără autorizațiunea ministerului de care administrațiunea ține. Autorizațiunea acordată poate oricând fi retrasă.

Funcționarii, meseriașii și muncitorii de mai sus, nu se pot pune în grevă.

Cel care va contravenì dispozițiunilor de mai sus va fi destituit și va pierde toate avantagiile ce aveà, ca și reținerile ce i s'ar fi făcut, pentru diversele case de ajutor și pensii, pe bază de legi, regulamente și contracte.

Acei cari în 15 zile de la promulgarea legii de față vor declarà că se retrag din administrațiunile din cari fac parte, vor primì reținerile ce li se vor fi făcut, dacă regulamentele acelei administrațiuni îngădue aceasta.

Cad sub prevederile acestui articol toți funcționarii, meseriașii și muncitorii cari se vor găsì în serviciu la expirarea termenului de 15 zile pomenit mai sus.

Art. 2. — Oricine, prin violență, amenințări, va provocà sau va face să dureze o încetare parțială sau totală a muncii, pentru a impune, fie muncitorilor, fie antreprenorilor sau patronilor, o micșorare sau ridicare de salariu, sau convenții diferite de acelea adoptate până atunci, este pedepsit cu închisoare de la o lună până la doi ani.

Dacă acei ce s'au făcut culpabili de acest delict nu fac parte din personalul stabilimentului în care s'a produs greva, ei se vor pedepsì cu maximul pedepsei.

Aceste infracțiuni se vor judecà de judecătorul de ocol de urgență și fără ca să li se poată aplicà circumstanțe ușurătoare.

Acestui proect s'a adus în Comitetul Delegaților următoarea modificare și adăogire:

Art. 1. — «Funcționarii, meseriașii și în fine orice salariat al Statului, județelor, comunelor și stabilimentelor publice cu *caracter economic, comercial și industrial și în genere toți acei cărora le e încredințată asigurarea unui serviciu public al Statului* nu vor putea sub nici un cuvânt face parte din nici un fel de asociațiune *profesională* fără autorizațiunea ministerului de care administrațiunea ține.

Art. 2. — «Libertatea muncei este garantată».

Art. 3.— «Județele, comunele și stabilimetele publice

vor trebui să înființeze, dacă nu au încă, în termen de doui ani de la promulgarea prezentei legi, case de ajutor și asigurare contra accidentelor și bătrâneței pentru lucrătorii, meseriașii, și în genere pentru toți salariații din serviciul lor care intră în categoriile enumerate mai sus.

Acest ultim aliniat este pur și simplu pilula aurită, care se oferă celor 100.000 de cetățeni ce se pun prin lege azi în lanțuri — ea este o curată amăgire— *Vorspiegelung*, — spre a puteà face să treacă proectul fără multă zarvă, de orece ea nu are nici o sancțiune, nefiind decât o simplă invitațiune adresată acestor autorități publice, care mâine va rămânea literă moartă. Iată de ce nici nu vom vorbì de ea: ea însă denotă ușurința și mentalitatea autorilor acestei stranii legi.

România modernă nu a cunoscut până azi decât dificultățile chestiunei sociale agrare; dificultăți pe cari ea nu a știut încă să le rezolve, și cari rămân tot deschise, ca un groaznic abiz, sub picioarele ei.

Dar iată, că un mic început de industrie se arată, —un număr de lucrători manuali sunt grupați sub același acoperișiu, lucrează în aceleași condițiuni, au mai același salariu,—supus *legei de fer* a cererei și ofertei,—și împinși de interesul *comun* ei se gândesc în *comun*, cum l'ar orândui mai bine spre a'și ameliora trista lor soartă și a împuțina suferințele lor și ale familiei lor.

Din acest moment s'a născut în România modernă și a doua parte a chestiunii sociale: chestiunea muncitorilor industriali.

Avem dar astăzi toate elementele întregei *Chestiuni sociale*,—ca și în Occident.

Pentru a rezolva chestiunea socială agrară nu am găsit nici un moment în decurs de 43 de ani, de când ea a intrat prin lovitura de Stat din 1864 în noua sa fază, lovitură care a surpat vechile așezăminte din temelii, și am așteptat ca vulcanul să facă explozie, ca țara să fie în flăcări și după ce am înnecat în sânge mișcarea socială țărănească, ne-am pus *în grabă* să legiferăm.

Soluțiunile *pripite* ce am edictat, nu au fost potrivite stării de lucruri ce ele erau chemate să îndrepte, și toate reformele sociale agrare au dat literalmente faliment,—și aceasta o zicem cu durere de inimă și cu o adâncă mâhnire și regret.

Pentru ce? pentru că nici una nu eșea dintr'o cugetare matură și coordonată; toate țâșneau din durerile momentului,—și ca și aceste dureri, ele erau spasmodice.

Tot asemenea, sunt 22 de ani, de când am promulgat o lege pentru înființarea industriei naționale,—sunt aproape 30 ani de când am răscumpărat căile ferate, —de când Statul a luat exploatațiunea atelierelor acestora, le-a mărit, le-a sporit numărul și personalul,—de când, pe fiecare zi ateliere noui se deschid: ba la arsenalul armatei, ba la Regia Monopolurilor Statului, ba la Turnu-Severin, Galați ori Constanța pentru Serviciul maritim și fluvial român, etc., sunt ani de când zeci de fabrici mari, ocupând mii de lucrători, sunt deschise cu autorizațiunea și sprijinul Statului,—și guvernul nu a găsit un moment de răgaz pentru a studia chestiunea stărei lucrătorilor și a o rezolva în pace și cu sânge rece!

Și azi când un atentat odios se comite, când opiniunea publică este iarăși surexcitată, când orice măsură este întrecută, azi când nimeni, nici guvern nici parlament nu este stăpân pe sine, — azi guvernul, într'o clipă, improvizează un proect de lege, 'l depune pe biuroul Camerei —și Camera, în picioare, 'l aclamă! iar mâine tot prin aclamațiune, ea 'l va vota.

Nu, aceasta nu se poate! Cupa este plină!

De asupra unui guvern și unei Camere surexcitate, —mai este un arbitru. El a jurat în fața Națiunii care 'L-a ales, că va respecta Constituțiunea, *Arca sfântă*, în care stau înscrise drepturile și libertățile poporului român.

«Sire, 'l vor zice cei 100.000 de cetățeni a căror libertate este răpită prin legea de față,—precum zisese odinioară Cancelarul Malesherbes lui Ludovic al XV, ții coroana Ta dela D-zeu,—*respectiv* azi *de la Națiune*,—dar nu ne vei refuza satisfacțiunea de a crede că datorezi puterea Ta și supunerei Supușilor Tăi: există în *România modernă*, câteva drepturi inviolabile, care aparțin Națiunei. Miniștrii Majestății Voastre nu vor avea îndrăsneala de a le tăgădui și dacă ar trebui să o probăm nu am avea decât să invocăm mărturisirea Majestății Voastre Înși-Vă.

«Nu, Sire, cu toate sforțările lor, ei nu Vă vor convinge de loc că între Națiunea *română*,—și un popor de sclavi nu mai este nici o diferență».

Care sunt aceste drepturi?

Este, mai întâi, *dreptul de întrunire*, înscris în litere mari și nesterse, consacrat prin aproape 50 de ani de us, pe care 'l au **toți** Românii, fără nici o distincțiune, de orice categorie, de orice breaslă,—dreptul de a se întruni, în loc închis, pacinic și fără arme.

Este *dreptul de asociațiune*, pe care asemenea îl au **toți** Românii; dreptul de a se unì între ei cum vor voì și unde vor voì, în orice scop pacinic ei vor voì.

Este *dreptul ce* **toți** *Românii au de a se unì*, ca *cu puteri unite* să poată învinge obstacolele vieții: drept care decurge din cele două dintâiu și care azi se traduce prin *dreptul de grevă*. *Da, și dreptul de grevă* este tot atât de natural și de legitim ca și dreptul de a trăì, de a cugetà, de a scrie, de a vorbì, etc., este un drept public pe care conștiința universală îl recunoaște și îl proclamă: este dreptul de conservațiune individuală cu puterile colective ale tuturor acelor de o potrivă interesați; este, într'un cuvânt, afirmațiunea și expresiunea cea mai energică și cea mai eficace a solidarității sociale, în cel mai înalt și mai sublim sens. de oarece el este legat cu nenumărate jertfe și nesfârșite suferințe.

I

DESFIINȚAREA DREPTULUI DE ÎNTRUNIRE ȘI DE ASOCIAȚIUNE.

Proectul presintat de guvern desființă, scurt și coprinzător, dreptul de asociațiune și deci și de întrunire, pentru toți funcționarii, meseriașii și muncitorii, și, în general

pentru toți acei ce cu un titlu oarecare primesc un salariu dela stat, județ sau comună, adică pentru cei 100.000 de funcționari publici și pentru alți poate 100.000 de muncitori și meseriași.

Comitetul delegaților, speriat de *revoluțiunea* ce acest proect ar fi urmat să deslănțuiască în toată țara, a introdus o îndoită modificare:

1. Se restrânge sfera acestei probibițiuni numai la funcționarii, meseriașii și, în general, salariații prepuși la un serviciu *economic, comercial sau industrial* și în **general, la acela cărora le este încredințată asigurarea unui serviciu public.**

In fond dar, ambele redacțiuni sunt echivalente, căci toate serviciile publice sunt încredințate funcționarilor publici, și deci nici un funcționar public nu mai are dreptul de a se asocià.

Nu este, de exemplu, încredințată *asigurarea*, adică regulata funcționare a învățământului public profesorilor și învățătorilor? acea a cultului, preoților? acea a încasărei veniturilor statului, perceptorilor, vameșilor, etc.? acea a justiției, magistraților? acea a pazei publice, prefecților și subalternilor lor? acea a diplomației, agenților diplomatici? etc. etc.

Noua redacțiune dar nu a limitat nimic, ca a voit să mascheze, însă, prohibițiunea generală, ce proectul cuprinde și în noua sa formă.

Dar chiar dacă am înlătură această generalizare și ne-am menține numai la prima parte: cu caracter economic, comercial, sau industrial, și încă legea coprinde totuși 90% din numărul funcționarilor statului, comunelor, județelor și stabilimentelor publice, căci afară de magistrați, profesori și siguranța statului mai toate celelalte categorii de funcționari au un caracter economic, *lato sensu*.

De ex. toți funcționarii Ministerului de Domenii, prepuși la funcțiuni esențialemente economice: poduri, bălți, domenii, vor cădeà sub prohibițiune.

Asemenea, toți funcționarii Ministerului de Finanțe, căci toți girează funcțiuni esențialmente cu caracter economic.

Asemenea, toți funcționarii Ministerului de Lucrări Publice, inclusiv Ministrul, funcționarii de căi ferate, șosele, poduri, drumuri etc., căci toți îmbracă funcțiuni principalmente economice, comerciale și industriale, etc.

Nu ar rămâneà complect afară, decât profesorii și încă nu aceia din învățământul profesional,—militarii și încă cu exclusiunea tutulor acelor ce sunt prepuși la intendență sau la administrațiunea *economică* a trupelor, cari rămân sub prohibițiune,—preoții, episcopii și magistrații, diplomații, și în genere funcțiunile politice, prefecți, etc.

Dar aceace va face ca această lege să fie și să rămâie o lege rea, este că ea nu definește precis prohibițiunea, și se știe că primul principiu de drept este ca legile prohibitive să fie riguros determinative: *probitiones, strictissimae interpretationis.*

Cine va zice că cutare funcțiune are nu caracter economic, comercial sau industrial?

Va fi o determinare generală, sau pe categorii, sau individuală? Incertitudine și arbitrariu, adică cele mai mari și redibitorii vițiu ale unei legi.

2. Dar în fine, se va zice, acestor funcționari, meseriași, etc. li se ridică numai dreptul de a constituì între ei *asociațiuni profesionale*, le rămâne deci libertatea absolută de a constituì orice fel de alte asociațiuni

Așa dar, acei vizați de lege vor putea constituì de ex. asociațiuni corale, asociațiuni de gimnastică, asociațiuni de escursiuni, asociațiuni mistice și religioase, chiar politice, socialiste sau anarhiste etc., adică ei pot discutà și cultiva între ei tot felul de interese anodine, streine de viața și trebuințele lor morale și materiale, dar numai pentru propriile lor interese vitale nu se pot consfătuì și pentru ocrotirea lor ei nu se pot asocia!

Este inic și ineficace: este inic pentru că se împiedică tocmai acei ce au mai multă nevoe de a face apel la solidaritatea colegială de a se ajutà unii pe alții și este ineficace, căci dacă, într'adevăr, aceștia urmăresc scopuri subversive, proectul le permite să o facă împunit. Intr'adevăr, el permite ca chiar acești funcționari, meseriași și muncitori etc.,—cu caracter economic, comercial și industrial,—să se asocieze între ei pentru a fondà un club politic, pentru a se înscrie la un club politic existent, de orice nuanță, chiar anarhică, de ar fi, pentru a constituì societăți sportive, de canto, de voiaj etc., deci legea nu-i împiedică de a se aduna și consfătuì între ei de lucruri ce nu privesc profesia lor. și desigur, că la clubul muncitorilor nu se fac conferințe tecnice muncitorilor dela căile ferate, nu li se predă lecțiuni de mecanică etc., ci se face *politică* militantă, socialistă sau anarhistă, și legea de față nu poate atinge aceste asociațiuni!

Efectul acestei legi prohibitive, ca al tuturor legilor de această natură, va fi că toți funcționarii atinși direct sau indirect de prohibițiune, să caute a constituì între ei *asociațiuni clandestine*, sau *deghizate sub diverse forme și denumiri: de boală, de înmormântare, de canto, de baluri și petreceri ori chiar politice*, etc, în care ei tot vor tratà și vor vorbi de interesele lor de *clasă*, iar nu de cele *profesionale*, care nu sunt și nu pot fi unicul obiect al preocupațiunilor lor. Iată dar, cum din oameni pacinici, cetățeni buni și onorabili, ei devin conspiratori, carbonari.

Dar, ceeace va fi mai grav este că societatea va fi împărțită în două: *una de denunțători și alta de denunțați.* Spionagiul, delațiunea vor înflorì ca altădată la Veneția: *Bocca di Lione* va fi reînființată *ad Usum Românorum* în plin secolul XX; oameni onorabilii, funcționari înalți sau muncitori modești vor fi târâți la bară spre a se apăra de pâra cea nouă: *de delictul de asociațiune prohibită.*

Procese nesfârșite: dacă asociațiunea are sau nu un caracter economic, comercial sau industrial; dacă funcționarului *îi este încredințată asigurarea unui serviciu public!* și câte alte dificultăți, câte hotărâri contradictorii, o asociațiune va fi permisă aici și interzisă în alt județ!

Dar cine va judeca aceste delicte, căci ultimul aliniat al art. 2 se referă numai la delictul de grevă? Cine va mișca acțiunea publică? Sau poate că ministrul singur se constitue în acuzator și judecător? El singur va chemà la bara sa pe înaltul funcționar, pe micul meseriaș și'l va judecà, condamna și ordonà totodată și perderea dreptului lui la salariu și pensiune.

Dar ce devin drepturile câştigate?

Ce devin legile de stabilitate ale funcţionarilor publici? Toate vor cădea înaintea unei denunţări meşteşugite şi a unui ministru mizerabil. Omul cel mai onorabil se va vedea aruncat pe drumuri, pecetluit cu stigmatul de conspirator,

Nimeni nu va mai fi sigur pe ziua de mâine.

Iată pentru ce am zis că această lege este o adevărată *Lege a suspecţilor*, în virtutea şi în numele căreia atâtea capete au căzut în timpul marei Revoluţiuni franceze şi care va face şi în România atâtea victime nevinovate,—care va arunca neliniştea în familii,—care va ridică şi omului cel mai bun încrederea în sine.

Robespièrre! Robespièrre! umbra ta nu lasă să doarmă pe epigonii României moderne!

II

DESFIINŢAREA DREPTULUI DE GREVĂ

Dar ce să zicem *de dreptul de grevă?*

Mai întâi, trebue să ne lămurim odată: în ce consistă dreptul de grevă?

Dreptul de grevă consistă în facultatea pe care o au lucrătorii dintr'un stabiliment oarecare, sau dintr'o ramură de industrie oarecare, sau chiar din mai multe ramuri, sau chiar din întreaga ţară, mai mult încă, din toate ţările, şi din universul întreg, de este posibil, de *a se aduna* şi *consfătui împreună* asupra măsurilor ce ei trebuie să ia spre a'şi îmbunătăţi soarta, şi dacă nici un mijloc altul nu li se pare mai propice, chiar pe acela de a suspenda prin comună înţelegere lucrul *parţial* sau *general;* adică de a se pune în grevă numai într'un stabiliment, numai într'o industrie sau în mai multe deodată sau chiar de a face greva generală, ba chiar, dacă vor putea. greva universală.

Acest drept născut din vicisitudinile vieţii moderne este relativ nou, a trebuit aproape un secol de luptă până ce el să ajungă la recunoaşterea generală.

Marea Revoluţiune franceză, care a sdrobit toate lanţurile sclaviei feodale şi a proclamat libertatea omului, cea mai complectă şi cea mai desăvârşită, nu a menţinut în cătuşe decât o singură libertate: *libertatea de asociaţiune*, şi aceasta de teamă ca nu printr'ânsa să se ajungă din nou la reînfiinţarea corporaţiunilor, jurandelor şi metriselor, atât de mult hulite, înainte de Revoluţiune.

Incetul cu încetul. însă, patronii se putură asocia spre a delibera asupra intereselor lor comune, şi, cu *puteri unite*, să se prezinte în faţa proletariatului *fărămiţit.*

Dreptul de coaliţiune şi de grevă, pentru lucrători, fu considerat, în toate ţările, ca un delict şi pedepsit cu amenzi şi închisoare.

El nu fu recunoscut în *Anglia* decât prin legea din 21 Iunie 1824, care fu însă revocată în anul următor, şi definitiv proclamat abia prin legile din 27 Iunie 1871 şi 13 August 1875; în *Franţa*, prin cea din 25 Mai 1864; în *Germania*, prin *Gewerbeordnuug*, din 1869; în *Olanda*, prin legea din 1872; în *Belgia*, prin legea din 31 Iunie 1866; în *Austria* abia în 1874, etc. etc.

Şi azi, nu veţi găsi nicio ţară în lume, nici chiar în Rusia, Turcia ori Persia, în care să se mai pedepsească *delictul de coaliţiune şi de grevă.*

Ar fi pentru o ţară, ce ar mai înscrie azi în legislaţiunea sa acest delict, cea mai mare şi cea mai neştearsă ruşine.

Dreptul de grevă este legitim, căci el este exerciţiul unui drept suveran, înalienabil, pe care orice om îl are asupra sa însuşi: *de a lucra sau de a nu lucra.*

Mai mult încă, el este singurul paladiu, singura armă a clasei muncitoare pentru a'şi îmbunătăţi soarta. A-i tăgădui acest drept, a limita ori stânjeni exerciţiul lui, este a condamna la mizerie şi restriste clasa cea mai numeroasă şi cea mai săracă a populaţiunii, este a o împinge—fără voia ei—*la revoluţiune.*

Dreptul de grevă este supapa de siguranţă a maşinei sociale: nu o astupaţi, nu o închideţi, căci întreaga maşină face explozie şi sare în aer!

Acest drept nu are decât o limită: să nu aduci atingere libertăţii egale a semenului tău: *de a lucra sau de a nu lucra.*

Dreptul de grevă depinde de liberul arbitru al lucrătorului: el este stăpân să hotărască dacă aderă sau nu la suspendarea colectivă a lucrului; nimeni nu trebue să'l silească, nici să muncească, nici să nu muncească dacă el aşa voeşte. Violenţa este împedicată şi pedepsită pretutindeni ca orice violenţă, căci ea constitue un atentat la libertatea persoanei altuia.

Dincolo, însă, de această limită, dreptul de coaliţiune şi de grevă este general şi absolut.

Liberi sunt lucrătorii de a se constitui în asociaţiuni permanente, în *sindicate*, fie pe bresle, fie pe regiuni; de a se coalisa între ele, la rândul lor aceste sindicate, ba chiar de a forma o Confederaţiune, unică, centrală coprinzând reprezentanţi din toate breslele şi din toate regiunile unei ţări, ba chiar de a se afilia la alte confederaţiuni naţionale, şi forma la rândul lor o vastă confederaţiune internaţională, în scop de a'şi ameliora soarta *pe căile legale.*

Dintre toţi muncitorii salariaţi, singurii cari pot, *cu drept cuvînt*, fi privaţi de exerciţiul dreptului de grevă sunt *funcţionarii publici.* Organe ale Statului, suspendarea lucrului ar fi din partea lor întreruperea vieţii naţionale, şi deci revoluţinea finală, cataclismul general, ceeace este imposibil.

In afară de această excepţiune, însă, dreptul de grevă trebue să rămână întreg: lucrătorii manuali de orice categorie, meşteşugarii, maeştrii şi contramaeştri, fie că ei sunt întrebuinţaţi de un particular într'o industrie privată, sau de Stat în industria sa particulară,—**nu publică**,—trebue să aibe dreptul deplin de a se întruni, de a se consfătui, de a propune şi votă greva, de a strânge fondurile trebuincioase, de a o realiza prin mijloace pacinice, neântinate de nici o violenţă materială, fizică, pentru ca cu puteri unite, exercitând o presiune colectivă asupra patronului Stat sau particular, ei să poată obţine, sau o sporire de salariu, sau o diminuare de ore de lucru, sau licenţiarea veri unui şef brutal şi nedrept, sau chiar modificarea regulamentelor interioare, dacă ele sunt vexatorii, şi în genere, orice, schimbări sau concesiuni ce ar puteà ameliora starea lor.

Proectul de lege face, însă, două serii de restricţiuni:

1. El interzice în mod absolut şi general dreptul de grevă nu numai funcţionarilor Statului, cari exercită un *serviciu public*, a cărui perturbaţiune s'ar repercuta a-

supra interesului public, dar şi tutulor meşteşugarilor şi lucrătorilor manuali, întrebuinţaţi în *servicii particulare*, de Stat, judeţ, comune sau orice stabiliment public, sub pedeapsă de a fi destituiţi şi de a perde chiar dreptul la reţinerile ce li s'au făcut asupra salariului lor pentru diversele case de ajutor, pensiuni etc. adică confiscaţiunea unor drepturi câştigate, căci reţinerile sunt proprietatea lor, — şi confiscaţiunea este oprită de art. 17 din Constituţiune, care zice că «*nici o lege nu poate înfiinţa pedeapsa confiscaţiunei*».

Dar oare, funcţiunile lor, adică locurile de lucrători manuali şi meşteşugari sunt create şi fixate prin lege, cum ar fi de ex. acelea de Mitropoliţi şi Episcopi, de profesori şi judecători?

Dar oare, salariul lor este fixat nominal prin bugetul Statului? Dar oare, funcţiunea lor depinde de Parlament şi de controlul lui? Nu,—ci prin buget să fixează numai o sumă globală pentru plata lucrătorilor, *ori care!* din cutare atelier, numirea lor nu se face cu nici un decret, nici măcar cu veri un ordin ministerial ci, pur şi simplu, de către şeful de serviciu fără termen, şi concediabil, *à merci*.

Ei sunt simpli lucrători, ca şi oricare alţii, pentru ce dar atunci când ei nu au dobândit satisfacţiune pe cale pacinică, reclamând la superiori lor, să nu aibă, şi ei, dreptul de a recurge la suprema lor armă de apărare, la dreptul de grevă?

Argumentul invocat de d. Ministru al Industriei,—că lucrătorilor din serviciul Statului li se garantează pensiuni şi drepturi de retragere, etc. nu este exact de cât în parte şi numai pentru atelierele Căilor ferate, şi încă numai pentru o mică parte de lucrători din aceasta, şi aceasta cu ce condiţiuni!

El nu este, însă, în general adevărat pentru toate celellalte ateliere depinzând de porturi, şantiere, ocne, tutun, etc. etc., unde condiţiunea lucrătorilor este identică cu acea a lucrătorilor particulari.

Iată pentru ce este inic a tăgădui dreptul de grevă muncitorilor manuali, ocupaţi în serviciile particulare ale Statului, judeţelor şi stabilimentelor publice, care'i întrebuinţează ca un simplu patron, în servicii-particulare, de ordin pur patrimonial, iar nu de interes public, ei *nu sunt prepuşi la exerciţiul unui serviciu public*.

2. Dar chiar dacă li s'ar recunoaşte acestor lucrători un drept egal de grevă ca şi la cei-lalţi lucrători întrebuinţaţi în industriile private, dreptul lor ar fi iluzoriu căci, art. 2 din proect, desmiţând însuşi titlul legei, în care el este coprins, îl desfiinţează, în fapt, pentru toţi lucrătorii, printr'o a doua serie de restricţiuni şi pedepse.

Da, — lucrătorii ceilalţi, au dreptul de a se pune în grevă în industria privată, dar ori cine va *provocà* o grevă merge la puşcărie, dela una lună până la doi ani, şi dacă el este străin stabilimentului în grevă, capătă maximum pedepsei, — doui ani.

Cu chipul acesta, ori cine va provoca o întrunire de lucrători, fie ai stabilimentelor unde el lucrează sau şi-a altor stabilimente similare, ori cine va lua cuvântul la întrunire, ori cine va profera un cuvânt mai viu, sau va lovi cu pumnul în masă mai apăsat, ori cine va *ameninţa* pe trădători sau pe codaci cu ura şi dispreţul camarazilor lor, va fi considerat că a întrebuinţat violenţe şi ameninţări spre a provocà greva şi deci va trebuì meargă la puşcărie.

Tot astfel, capii, cari de obiceiu dirig greva şi cari vor stărui a o menţine până ce vor dobândi satisfacţiune, îi însoţesc la puşcărie.

Căci să se noteze bine, această lege, —unică în felul ei,—nu conţine nici o definiţiune, de ce se înţelege aici prin violenţe şi ameninţări?

Este vorba numai de ameninţări şi violenţe fizice, pedepsite dejà de codul penal,—sau trebue să coprindem şi violenţele şi ameninţările morale?

După textul general al legei,—da.

In cât, în ultima analiză, în România, în plin secolul XX,—dreptul de grevă nu va mai exista— pentru nimeni şi sub nici o formă! mijloacele obicinuite de a prepara şi menţine o grevă sunt suprimate, autorii morali, acei ce se devotă clasei muncitoare, ca cu jertfa lor, să rescumpere pentru ea — şi copii ei — o îmbunătăţire materială sau morală,—sunt înlăturaţi! Un Jaurès, un Bebel, un Guesde, ar merge, în România, direct la Văcăreşti. Dar un lucru se ştie legiuitorul, care crede că cu texte de legi se împiedică grevele şi revoluţiunile: că atunci când cuţitul va da de os,—când viaţa va fi devenit imposibilă, — când între o viaţă moartă, cum zice poetul, şi speranţa unei vieţi vii, lucrătorul, fie el particular, fie în serviciul Statului, va oscila,—şi când mizeria singură îl va povăţui şi călăuzì, atunci toate aceste şubrede bariere vor fi sdrobite într'o clipă... cum fu în 1907, cele puse muncitorimei rurale,—şi greva, cu toate riscurile şi pericolele ei, se va declara, — şi Parlamentul tot cu aclamaţiune va trece cu buretele peste aceste delicte, iar guvernul va amnistia pe capi şi pe complici, şi-i va ruga pe *toţi* politicos să'şi reia locurile, acordându-le complectă satisfacţiune,—căci numai cu puşcăria nu se vindecă rănile sociale,— şi mai puţin cu tunul şi baioneta, care deşi tămăduesc pe unii, de viaţă prin moarte,— cum zicea Socrate,—dar ele nu vindecă, însă, şi pe cei ce nu au fericirea să treacă în lumea cealaltă.

Şi dacă, în fine, pe unii îi vom ucide, iar pe alţi îi vom vîrî în puşcărie, cine va face lucrul în atelierele şi uzinele Statului, sau acelea ale particularilor?

Precursorul teribilului d-lui Ministru de Comerciu şi Industrie, de azi în România din secolul XX, Henric VIII, al Angliei, nu a spânzurat decât 70,000 de cerşetori, *recidivişti*, după ce la primele delicte de cerşetorie, el le tăiase nasurile, urechile şi'i pecetluise cu ferul roşu pe mâini şi braţe, şi cu toate acestea el nu a putut împiedica pe oamenii săraci să cerşească, *cari nu aveau alt mijloc de a nu peri de foame*, şi mânăstirile şi drumurile publice erau veşnic acoperite cu turme de cerşetori.

Faceţi legi umane şi bune, Domnule Ministru, ridicaţi prin politica D-voastră economică bogăţia naţională, împrăştiaţi până în ultimul bordei buna stare, şi atunci nu veţi avea nici greve, nici revoluţiuni, căci numai foamea este cea mai rea sfătuitoare: *malesuada fames!*

Dar, *ab uno, discent omnes*! Un nebun, un mizera-

bil, un fanatic, un produs al *timpului* de azi, care frământă şi fierbe atâtea idei, şi bune şi rele, comite un atentat monstruos pe care conştiinţa universală 'l reprobă şi 'l condamnă, şi iată, de îndată, un Ministru, un guvern întreg, un Parlament, care 'şi pierd cumpătul şi sângele rece şi voesc să pedepsească 100,000 de cetăţeai, inocenţi, de fapta unui nebun, ridicându-le, *lor*, cele mai sacre drepturi: *dreptul de întrunire*, *dreptul de asociaţiune* şi *dreptul de grevă*.

Ministrul, care a propus acest proect de lege, şi guvernul care l'a contrasemnat, nu şi-au dat de sigur seama, un moment, de gravitatea şi importanţa principiilor ce ei inconştient agitau, răsturnau şi violau precum am dovedit, principii fundamentale ale dreptului nostru public:

1. Principiul că *Toţi Românii* sunt egali înaintea legilor, după care nu se poate creea între ei nici cauze de preferanţă, nici cauze de decădere civică, şi aceasta cu adevărat **sub nici un cuvînt**. (Art. 10 din constituţie).

2. Principiul că *toţi Românii*, fără distincţiune, au dreptul de a se aduna paşnic şi fără arme, şi *în ori ce scop licit şi că pentru aceasta ei nu au nevoe de nici o autorizaţiune prealabilă*. (art. 26 din Constituţie).

3. Principiul că *toţi Românii* au dreptul de a se asocia, într'un scop licit, fără nici o autorizaţiune. (art. 27 al. id.).

4. Principiul că afară de funcţionarii publici, adică de organele Statului prepuse la gestiunea unui serviciu public, *toţi muncitorii şi meşteşugarii*, fie ocupaţi în serviciile particulare ale Statului, judeţelor, comunelor sau stabilimentelor publice, fie în stabilimentele particulare au dreptul egal de grevă, — şi că acest drept, sacro-sanct, de care depinde pâinea şi soarta unei clase sociale întregi,—cea mai săracă şi cea mai numeroasă, nu poate fi nici limitat nici mai puţin încă suprimat, fără a atenta la dreptul sfânt ce orice om şi ori ce clasă socială îl are de a lupta, cu toate puterile lor, individuale sau colective, pe cale pacinică şi cu respectul dreptului egal al celorlalţi oameni şi clase, de a'şi îmbunătăţi soarta.

Profesor N. BASILESCU
de la Universitatea din Bucureşti.

CRITICA

CUM SE FACE CRITICA LA «VIAŢA ROMÂNEASCĂ»

In tendinţa lor de satisfacţiune a pornirilor cu cari i-a înzestrat natura, colaboratorii «Vieţii Româneşti» n'au trecut numai peste idealul estetic ce trebue să-l aibă în vedere orice literatură sau direcţie literară, prefăcându-l pe înţelesul lor specific şi strâmt, ci în alunecarea lor pe trepte din ce în ce mai joase au amestecat chestiunile de polemică şi critică cu insinuările şi reaua credinţă şi—ceea ce-i mai rău—chiar în discuţiunile ştiinţifice au confundat cerinţele de obiectivitate cu satisfacţiunea nemulţumirilor personale; au încărcat astfel coloanele revistei cu o atmosferă nefastă atât pentru mişcarea culturală cât mai ales pentru edificarea tinerimei.

Nu de mult, din polemica între «Convorbirile literare» şi sus-zisa revistă, ori cine s'a văzut surprins şi amărît în adâncul sufletului de notiţele pline de răutate şi neadevăr cari priveau cursul unui profesor dela Universitatea noastră, amestecând şi numele studenţilor.

Faţă de această tendinţă de a coborî sau devia discuţiunile de un ordin mai general la debitările incorecte şi intenţionate ale atâtor suflete strimte ce se găsesc prin colţurile locuite de Români, mai ales când calcă tocmai fundamentul educaţiei noastre naţionale —edificarea tinerimei—, nu cred să se fi găsit cineva —poate chiar dintre tovarăşii de «vieaţă» ai revistei— care să nu fi dezaprobat această greşită atitudine.

Dar iată că în ultimul număr (Noembrie) răsuflă din nou aceeaşi răutate, aceeaş tendinţă nefastă, prin «pana» unui «doctor în litere» al facultăţii din Iaşi, anume d. Pascu.

Ca să urmărim mai explicit şi să evidenţiem mai puternic cele trei pagini de tâlcuire cu adevărat necinstită a sus-zisului colaborator al «Vieţii Româneşti», se cuvine să restabilim şirul faptelor care au precedat ceeace scrie astăzi d. Pascu în ultimul număr al revistei din Iaşi.

Copil, dibuind prin «dibuitoarea ştiinţă» a d-lui Philippide, pe ale cărei merite le-a stabilit d. Densuşianu odată pentru totdeauna şi pentru toţi, d. Pascu a fost până acum atât de bine crescut ca să nu şi ridice nici măcar gândul a se atinge de personalitatea ştiinţifică a d-lui O. Densuşianu, mulţumindu-se—ca ecou al educaţiunii sale ştiinţifice la facultatea din Iaşi şi la şcoala d-lui Philippide—cu răutăţi şi insinuări la adresa unora din elevii acestuia şi la adresa direcţiunii literaro-filologice ce se dă la Bucureşti.

Dar iată că apare «Despre cimilituri», teză de doctorat a d-lui Pascu. O teză de doctorat în filologie e de bună seamă o operă de ştiinţă. Că ea poate fi cetită şi de publicul mare, cu atât mai bine. Asta nu înseamnă însă că pentru acest interes secundar să sacrifici interesul de căpetenie al oricărei opere de ştiinţă, de a da pe lângă *toate* cercetările cunoscute şi partea ta de originalitate. «...Am studiat însă —spune autorul— numai cimilliturile daco-române, fiindcă studiul filologic al cimiliturilor macedo şi magleno-române pe de o parte nu prezintă interes (?), iar pe de alta ar fi îngreuiat lectura cărţii, de oarece publicul mare nu cunoaşte dialectele respective (!)» (op. cit., p. VI).

Iar întru cât priveşte partea pur ştiinţifică-filologică a cărţii, a acestei «modeste monografii a cimiliturilor româneşti», cum o numeşte însuşi d. Pascu, iată ce se spune: «In ce priveşte explicaţiile etimologice şi folklorice pe cari le propun, *recunosc eu însumi că sunt unele îndoelnice*. Dacă am îndrăznit totuşi a le avansa, aceasta am făcut-o fiindcă pe de o parte ceea ce formează caracterul ştiinţific al unei cărţi sunt, nu inevitabilele greşeli de amănunt, ci metoda şi cunoştinţele de bază pe cari le dovedeşte, iar pe de alta fiindcă unul din factorii de progres al ştiinţei este şi curajul de a avansa, firește cu rezervele cuvenite, păreri cari,

deşi poate nu tocmai complet sprijinite, au totuşi darul de a pune lucrurile discutate într'o lumină nouă.» (op. cit. p. IX).

Cam riscant «curaj de a avansa» când singur te îndoeşti de lucrurile pe cari le dai, şi curioasă pregătire filologică când crezi că în această ştiinţă poţi aberà ori cât în teorii, etimologii şi altele...

In faţa acestei cărţi e evident că părerea d-lui Densusianu ca recunoscut de frunte filolog nu puteà să fie decât că nu meritâ cartea în chestiune să fie prezintată ca teză de doctorat, mai ales că D-sa se va fi gândit probabil la cerinţele unui asemenea titlu la Universitatea din Bucureşti (v. recensiunea din *Vieaţa nouă* 1909 V. p. 375).

In urma acestei recensiuni iată pe d. Pascu, scriind fără niciun scrupul sub bombasticul titlu de «D. Ovid Densusianu plagiază...»—gândindu-se probabil la aceia ce-şi fac anume convingeri numai după titlu — că d. Densusianu a plagiat pe Hasdeu...

Voiu restabili faptele obiectiv—evident pentru aceia cari mai au nevoe de lămuriri, căci cine va fi citit articolul d-lui Pascu se va fi convins cu siguranţă de insinuările de cari sunt capabile spiritele mici.

In *Bausteine zur romanischen Philologie*, Festgabe für Adolfo Mussafia (Halle, 1905) d. O. Densusianu a publicat un articol asupra sufixului românesc *zâ* (p. 473—480), arătând că acest sufix care se găseşte în cuvintele *buburuză, coacăză, pupăză, cinteză, spetează, sfârleză*, e de origină albaneză, găsindu-se şi în această din urmă limbă.

D. Pascu relevă ce-a scris Hasdeu în *Etymologicum*, vol. III coloana 2495): «.... finalul *z*.... dela Daci l'au moştenit Românii... păstrându-l într'un număr de cuvinte, bunăoară: *pupăză, coacăză, spetează, cinteză, spânz, mânz*....»

Dacă d. Pascu ar fi fost de bună credinţă ar fi trebuit să facă numai decât ca deducţiune constatarea: 1) Hasdeu confundă sufixul *zâ* (coacăză) cu *z* (spânz), b) Hasdeu admite o origină dacică; pe când d. Densusianu se ocupă numai de sufixul *zâ* şi admite o origine albaneză, pe care din desvoltarea articolului mai sus citat se poate vedea că a evidenţiat-o foarte bine, punând chestiunea cuvintelor daco-române în legătură cu forme analoage din macedo-română *(şkurtiză, nikăză*, etc), lucru la care nici nu se gândise Hasdeu.

De aici reese că nu e de multă importanţă în cazul acesta notiţa lui Hasdeu şi mai ales nici nu poate fi vorba că fondul celor scrise de d. Densusianu e acelaş cu al lui Hasdeu. Aşa fiind, foarte uşor i-ar fi venit d-lui Densusianu să citeze—ca un element negativ mai mult — pe Hasdeu, dacă într'adevăr ar fi avut cunoştinţă de notiţa acestuia. Cu mai puţină teamă de micşorare a gloriei sale ar fi putut amintì d. Densusianu pe Hasdeu în această privinţă la lista tracismelor pe care le-a dat în *Histoire de la l. rom.* (I, 32) dacă într'adevăr i-ar fi căzut sub ochi rândurile lui Hasdeu pierdute într'un articol din *Etymologicum*, cu totul îndepărtat de chestiune. Din acelaş motiv nu a fost citat Hasdeu nici în *România* (1904, p. 74) unde d. Densusianu s'a ocupat de forma *coacăză*.

S'ar mai putea obiectà de unde a luat d. Densusianu exemplele privitoare la acest sufix şi asemănătoare cu ale lui Hasdeu. Dar se ştie că formele în-*zâ* sunt reduse în limba română la câteva care nu se putea să nu-i fie cunoscute d-lui Densuşianu tot aşa de bine ca şi lui Hasdeu; D Densusianu aminteşte chiar mai multe forme decât Hasdeu. In ce priveşte în special *cinteză*—ca să luăm pe cea mai rară — ea e citată de Marian în *Ornitologie* şi putem amintì că d. Tiktin în *Dicţionarul român-german* dă şi dânsul aceeaş formă, cu mai multe citate, fără să amintească deloc pe Hasdeu.

In chipul acesta e limpede că d. Pascu e un autor de invenţiuni pe cât de periculoase pe atât de înjositoare pentru sine.

In cât priveşte etimologia macedo-românului *fital'ă* «epocă în care fată oile şi caprele», din *fetalium* (comp *fetalia* fêtes de la naissances) pe care zice că a propus'o d-sa în *Archiva* (April. 1907) şi pe care o vede şi în *Dicţ. etim.* al d-lor Candrea şi Densusianu, pun d-lui Pascu întrebarea dacă în pregătirea sa pentru filologie n'a învăţat — chiar dela dascălul său — că se poate întâmplà să se gândească doi inşi deodată la aceeaş etimologie, pentrucă fără îndoială numai la ce a scris d. Pascu n'au avut nevoe să recurgă nici d. Densusianu, nici d. Candrea, şi mai ales când era vorba de o etimologie aşa de evidentă Pot da exemplul d-lui J. Vising care în *Romania* (1908, p. 157) derivă pe fr. *rêver* şi v. fr. *desver* din *deaestuare, reaestuare*; aceeaş etimologie o dăduse d. Densusianu cu trei ani înainte *(Bul. soc. fil.*, 1905, p. 15). A venit însă d. Densusianu să spună că l'a plagiat D. Vising?

D. Pascu mai este şi un om de rea credinţă. D-sa falsifică adevărul când vorbeşte cu atâta uşurinţă despre opera în adevăr clasică a d-lui Densusianu, Hist. de la l. roumaine, citând părerea d-lui Meyer-Lübke «că nu are absolut nimic original». Vorbind numai despre partea privitoare la elementele latine (nu despre întreaga operă) d. Meyer Lübke spune «că e vorba de lucruri în mare parte cunoscute; autorul însă a adus citate nouă pentru cunoaşterea unor forme latine, folosind *Corpus glossariorum* şi textele publicate în urmă» *(Litteraturblatt*, 1901, p. 299); şi mai târziu *(ibid.* 1904, p. 207), tot d-sa vorbeşte de explicaţiunea «geistreich» dată de d. Densusianu persistenţei elementului român şi la nordul Dunării, în cartea pe care singur d. Meyer Lübke o numeşte «tüchtige Leistung, ein treffliches Buch».

Dacă însă se pune chestiunea plagiatelor, apoi am puteà să relevăm noi şcoalei din care face parte d. Pascu că a fost şi este stăpânită de acest păcat, dacă n'am avea o educaţie universitară mai aleasă de cum se face aiurea. Ia să citâm, la întâmplare, două pilde:

In *Zs. f. rom. Phil.* (1907, p. 290) d. Philippide se ocupă de forma dialectată *agâmba*, pe care o citează după dicţionarul lui Viciu şi o explică din lat. *gamba*. Dar deja Hasdeu se ocupase de această formă în *Etymologicum* (vol. II, addenda, p. X) făcând şi dânsul o apropiere între cuvântul român şi cel latin. Şi ni se pare că atunci d. Philippide se ocupa tocmai cu dicţionarul limbei române pentru Academie şi a trebuit să fi parcurs cuvânt cu cuvânt dicţionarul lui Hasdeu. De ce nu-l citează cu toate acestea?

Tot în *Zs. f. rom. Phil.* (1907) D. Philippide publică la pag. 309 etimologia *dărâna* < *de*+*ren*; nu amintește însă că cuvântul fusese relevat și explicat de d. Densusianu în același mod în *Rev. critică-literară* (1897, p. 107), revistă pe care d. Philippide o citează de mai multe ori tocmai în articolul din *Zeitschrift* și din care a luat chiar forma *dărâna*.

De altfel d. Densusianu a arătat în *Noua revistă română*, III, p. 425, cum d. Philippide transcrie pasagii întregi din Miklosich fără să-l amintească.

Atunci cum rămâne, d-le Pascu, cu d. profesor Philippide care ar fi arătat «cu prisosință» prin paginile «Vieții Românești» că alții plagiază și — indirect — că numai d-sale nu i se poate aduce vre-o învinuire?...

Dar dacă d. Pascu n'a observat, din zelul său către profesorul ce l'a «îndrumat spre înțelegerea *adevărată* a științei» (*Cimilituri*, p. IX), aceste evidente păcate ale altora, e de mirare cum dintr'o tendință de a-și impune sieși mai mult control și mai multă autocritică a lăsat să se strecoare printre «modestele» sale cercetări aceleași păcate:

D. Pascu dă în *Arhiva* (1905, p. 328) ca etimologie d-ei sale și ca mare descoperire, printre altele, pe aromânul *țeațire* < *cicerem* pe care-l dăduse deja Miklosich. *Beiträge, Vokalismus*, II, p. 3 și *Consonantismus*, II p, 50 — și totuși d. Pascu nu-l citează pe Miklosich.

Apoi, dacă lucrurile stau astfel, dacă d. Pascu caută, să găsească, păcate de care singur s'a făcut vinovat, dacă uitându-și profesorul face altora învinuiri pe cari le-ar găsi «cu prisosință» la acesta, cum să explicăm tendințele autorului articolului de care ne-am ocupat? Foarte ușor. E o stare sufletească caracteristică tutulor celor din jurul revistei dela Iași, acelora cari conduc firul critic al «Vieții Românești». Vederile lor literare cu privire la literatura de azi și mai ales asupra literaturii noastre din trecut nu sunt altceva decât asemenea împrumuturi, de felul celora ce d. Pascu caută să găsească la alții. Nuanța de «poporanism» a literaturii noastre contemporane ne erà cunoscută dela altă revistă; judecarea literaturii noastre trecute a spus-o d. Densusianu la cursurile de acum câțiva ani dela facultatea noastră de litere, cum și în articolul din «Vieața Nouă», în «Legendă literară» — tot fondul articolelor d-lui Ibrăileanu în această privință nu e altul decât al d-lui Densusianu; și tot așa foarte multe din părerile critice asupra lui A. Russo le-a spus d. P. V. Haneș în studiile sale cu privire la acest scriitor, și totuși d. Ibrăileanu nu amintește nimic de aceasta. De ce n'a răspuns d-sa când i s'a imputat că ia cu grămada dela alții și dă în întregime ca ale sale lucruri cari se știe că sunt stabilite de alții?

Și fiindcă — poate întâmplător, poate intenționat — procedarea d-lui Pascu mai are o față tot așa de neguroasă, când vorbește în același număr al «Vieții Românești», de lucrarea d-lui Giuglea trebue să răspund: Nu d-sale e dat să aprecieze «Cercetările lexicografice» ale d-lui Giuglea; și-au spus alții mai designați cuvântul în această privință, și în nici un caz nu d-sale i-e dat să aprecieze stilul d-lui Giuglea, care ca stil filologic câștigă mult fiindcă este așà de vioiu. Să nu creadă d. Pascu că înseamnă a nu ieși de sub tutela profesorului care te-a îndrumat într'o ramură de știință, când în interesul unei cât mai desăvârșite lucrări științifice trebue să dai fiece fapt cu isvorul de unde l-ai luat; iar dacă în cercetările sale de etimologii latine din limba română d. Giuglea a găsit mai mult sprijin în ceeace a dat pentru filologia noastră d. Densusianu, e evident că a trebuit să-l citeze pe acesta de mai multe ori. De altfel și asupra felului cum înțelege d. Pascu, nu d. Giuglea, etimologiile, și asupra stilului d-lui Pascu, nu al d-lui Giuglea, se pot spune pe drept multe și cred că vom aveà prilejul să le relevăm, dacă acești grandomani și nepricepuți, din școala din care face parte și d. Pascu, nu vor găsi mai bine de acum înainte să tacă și să-și plece capul.

VASILE V. HANEȘ.

TEATRU

COMPANIA DRAMATICĂ DAVILA: *„Puhoiul"*

Dramă în 3 acte de **Max Halbe**

Max Halbe e un autor care, obținând un succes frumos cu o piesă—Die Iugend—în care era multă sinceritate și oarecare artificiu, a interpretat greșit succesul său și a continuat să scrie piese în cari a pus mult artificiu și oarecare sinceritate. Astfel e scris și «Puhoiul» (der Strom) reprezentat de Compania dramatică Davila la Teatrul Leon Popescu.

In jurul unui fapt divers — ascunderea unui testament — ce nu putea prezinta un interes deosebit, autorul a împletit o intrigă dramatică cu desnodământ violent: dragostea a trei frați pentru o aceeași femee, cu moartea a doi dintr'înșii. A introdus diferite momente sguduitoare, de efect, și a făcut ca totul să se desfășoare într'un mediu aspru, vijelios și straniu ca și sufletele principalelor personagii.

Petru Doorn e căsătorit cu Renata, o femee de care sunt îndrăgostiți și ceilalți doi frați ai săi, Enric și Iacob. Enric care plecase de acasă în ziua logodnei lui Petru cu Renata pentru a se vindeca de dragostea nenorocoasă, se reîntoarce după 12 ani, ca inginer fluvial, trimis de guvern să ia măsuri cari să împiedice revărsarea Vistulei ce tocmai amenința localitatea unde trăia familia Doorn. Revederea Renatei îi redeșteaptă vechia pasiune. Cel d'al treilea frate, Iacob, un tânăr de 17 ani, iubește și el cu o pasiune violentă pe cumnată-sa. Renata, care îl refuzase odinioară pe Enric pentru Petru, își urăște acum soțul cu toate că durează de 12 ani căsnicia lor. Pricina urei sale este că la moartea celor doi copilași ce avusese din această căsătorie, Petru i-a destăinuit un păcat ce el făcuse față de frații săi Enric și Iacob, ascunzând testamentul ce tatăl lor îi lăsase înainte de moarte și desmoștenindu-i în chipul acesta de partea lor de moștenire. Petru spusese Renatei că vede în moartea copiilor lor o pedeapsă a lui Dumnezeu pentru ceeace el făcuse fraților săi. De la această mărturisire Renata nu-l mai poate suferi pe Petru și între ei nu mai există nici-o relație de iubire. Viața Renatei în cei cinci ani din urmă a fost o suferință continuă.

Revenirea lui Enric îi dă prilej să isbucnească. Ea îi mărturisește acestuia regretul de a-l fi respins odinioară, însă se stăpânește și nu vrea să-i dăstăinuiască fapta soțului ei. Abia atunci când Petru, care e o fire brutală și vulgară, o amenință și vreà s'o brutalizeze, ea denunță lui Enric isprava fratelui său.

Apropierea puhoiului întrerupe pentru puțin timp cearta dintre cei doi frați. După înlăturarea pericolului, Enric — căpătând mai întâi confirmarea faptului dela un bătrân om al casei, Reinhold — încunoștiințează și pe Iacob de cele aflate. Iacob, care urăște pe Enric tot așà de mult ca și pe Petre, — pe cel d'intâi fiindcă vede că spre el se indreaptă simpatiile Renatei, pe cel din urmă fiindcă s'a purtat tot timpul foarte rău cu el, — isbucnește cu o violență nemaipomenită împotriva fraților săi. Acum când află că el a rămas cel mai păgubit dintre frați, fiindcă Petru are bani și pe Renata ca soție iar Enric, a fost trimis să studieze, e inginer și e iubit de Renata, — el hotărăște să-și răzbune cumplit pe toți și aleargă să rupă stăvilarele ca puhoiul să înnece toată familia.

Dar Petru fuge după el; o luptă disperată se încinge între cei doi frați cari se rostogolesc amândoi în fluviul furios unde își găsesc moartea. Stăvilarele au rămas neatinse și ceilalți au scăpat cu viață.

Cine cere claritate și naturaleță de la un autor dramatic, zadarnic le va căutà în piesa lui Max Halbe. «Puhoiul» e o piesă numai de sentimente și pasiuni. Personagiile nu gândesc de loc ci trăesc într'o continuă încordare și ciocnire emotivă, mânate par'că de puteri ascunse. De acì și caracterul lor vag, mistic, adese ori neînțeles. Pentru a înțelege o astfel de piesă se cere să fii predispus sufletește pentru sentimentele de pe scenă și acest lucru caută să-l obțină autorul cu epizoade exterioare, ca vijelia ce ține tot timpul piesei, ca mugetul apei, ca efectele de lumină și de clar-obscur,—simboluri ce tind să facă în spectator o atmosferă sufletească—«Stimmung», cum zic germanii — potrivită cu piesa.

Ceeace ni se pare însă că alcătuește defectul principal al lucrării lui Halbe și îi dă caracterul artificial de care vorbiam la început, este lipsa de interes a subiectului. Toate mijloacele acelea, frumoase de altfel, punerea în mișcare a naturei ca martoră și părtașă la faptele oamenilor, au înțeles în operile unui Ibsen care le pune ca decor pentru ciocniri sufletești profunde, de interes omenesc general, iar nu pentru un fapt divers și niște personagii prea puțin interesante ca cele din «Puhoiul». Un concetățean al lui Halbe i-ar putea spune că a făcut: «Viel Lärm um Nichts...». Aceasta nu împiedică însă ca «Puhoiul» prin modul tratării să fie o lucrare meritoasă. Cu reprezentarea «Puhoiului» s'a făcut cunoscută la noi opera unui scriitor ce ocupă un loc de frunte în literatura germană contimporană și reprezintă o direcție însemnată a acestei literaturi.

Piesa a fost montată cu un simț artistic cu care ne-a deprins de mult d. Davila și în interpretarea excelentă pe care tânăra companie dramatică a dat-o «Puhoiului» priceperea și gustul directorului ei s'au afirmat încă odată. In special piese ca aceasta fără o interpretare și o înscenare potrivită, își pierd jumătate din valoare.

In Renata, femeia nenorocită, care și-a distrus singură fericirea printr'o alegere greșită și care are accente de pasiune și de indignare, d-ra Voiculescu a avut un rol potrivit temperamentului său. A jucat foarte frumos, cu poezia și tristeța cerută, scena când reamintește lui Enric de copilăria lor. Ar trebuì să joace însă ceva mai concentrat în actul II-lea când îl îndeamnă pe Enric să plece din casa lor, pentru a păstrà gradația în momentele următoare.

Foarte dramatic d-l Toni Bulandra în Iacob, un tânăr numai pasiune, «ein Naturmensch» cum zic germanii. D-l Bulandra a reliefat prea bine rolul și a avut toată vigoarea necesară în scenele culminante.

In fratele cel mare, brutalul și egoistul Petru, d-l Bulfinsky are un joc sobru dar ar fi putut pune și mai multă asprime, nu atât în vorbă cât în ținută și gesturi, mai ales în scena cu Reinhold și Renata din actul II-lea.

D-l Manolescu a găsit un rol potrivit talentului său, în Enric, și l-a interpretat cu căldură.

D-l Davila și-a păstrat rolul bătrânului om al casei Reinhold, simplu la suflet, vesel, care n'are prea multe scrupule și nu-și pierde cumpătul niciodată. Și d-l Davila a arătat, mai ales în primele două acte cât e de stăpân pe scenă. In special e de admirat în jocul său, bogăția mijloacelor de expresie. D-sa știe să folosească toate organele: ochii, mâinile, picioarele și tocmai această animare a cuvintelor cu toate mijloacele posibile, e caracteristica artiștilor adevărați.

EUGEN PORN.

LITERATURA

MISS GRACE, AMERICAN JOURNALIST

Dorothea Miriam, dactilografă în birourile societății *The Thriumph* (fabricantă a vestitului «briciu Triumph»), lucra în ziua aceia cu gândul aiurea.

Ca în toate diminețile, scria la mașină subt dictarea fonografului; dar nu ascultà cu luare aminte aparatul ventriloc care repetà cu gravitate cuvintele și accesele de tuse pe cari directorul i le încredințase în ajun. Dorothea greșea literile, încurcà ortografia și uità punctuația. Se gândea la altceva, rontăind într'una pastila de gumă cu *peppermint* care ocupă întotdeauna gura oricărei fete americane.

După a douăsprezecea scrisoare, închise brusc aparatul, și vocea ventrilocă tăcù supusă. Dorothea puse în mașină o foaie albă și începu să scrie cu o iuțeală pe care ar fi invidiat-o Paderewsky. După ce termină, scoase pagina și citì:

«Scumpă Miss Grace,— Am un iubit în vârstă de 20 de ani și 4 luni care câștigă 22 de dolari pe săptămână. Este înalt de 1 m. 62 și este foarte drăguț. Mă duce la teatru în toate Sâmbetele, dar nu vrea nici în ruptul capului să mă ducă la matchurile de *base-ball*, pentru că are oroare de *base-ball* și de toate sporturile. Eu însă mă înnebunesc după sporturi și sunt cu doi centimetri mai înaltă decât el. Crezi că aș putea

fi fericită dacă l-aş lua în căsătorie? Te rog să mi dai un sfat. — A d-tale Dorothea Miriam, în etate de 19 ani şi 3 luni».

Puse scrisoarea în plic, scrise adresa: «Miss Grace Burton, la Redacţia lui *Evening Universal Report*, New-York» -- şi se duse să o arunce în cutia pentru corespondenţă. Uşurată de o mare preocupare, făcu doi paşi de *sand-dance*, fluierând aria *Maggie, my little Maggie*, îşi privi apoi faţa în geamul deschis al ferestrei, îşi potrivi pieptănătura şi se aplecă spre mulţimea care, jos pe Broadway, părea un furnicar. Liniştită se întoarse la lucru, ronţăind neisprăvita pastilă de gumă cu *peppermint*. Glasul directorului, căruia îi dete drumul, începu iarăşi să dicteze.

* * *

Este lucru foarte greu să iei o hotărîre. Eşti plin de îndoială şi neîncredere. Cumpănirea slăbeşte puterea faptelor, munca nu mai dă tot cât putea da, producţiunea este mai mică, şi aceasta are ca urmare o pierdere reală de dolari şi de *cents*. Tot ce împiedică câştigul trebue să fie cu îngrijire înlăturat. De aceia americanul urăşte din tot sufletul paralizia perplexităţii. Dacă are o fire care poate să ia hotărîri cu iuţeala fulgerului, bine; le ia. Dacă nu are această putere, se adresează la profesioniştii hotărîrii. Nouăzeci şi cinci de mii de advocaţi, douăzeci de mii de somnambuli, cincisprezece mii de necromanţi, opt mii de magi indiani, cu o artă căpătată printr'o lungă practică, iau hotărîri pentru clientela din New-York. Fetele cari stau la îndoială se adresează lui Miss Grace Burton, redactoarea paginei feminine (secţia *Iubire*) din ziarul de seară cel mai răspândit şi mai popular.

Ce credeţi că vor căuta în *Evening Universal Report* toate funcţionarele, toate vânzătoarele de magazin, toate şcolăriţele, în trenuri, în tramuri, în baruri? Credeţi că se vor interesă de ultimul elefant răpus de Roosevelt? Nici de cum. Sau poate presupuneţi că vor cetì cel mai nou discurs al lui Taft? Nici prin gând nu le trece. Sau vă închipuiţi că le pasionează ultimul scandal de Tammany Hall? Vă înşelaţi. Toate devorează pagina lui Miss Grace. Este o cetire fascinantă şi instructivă, este un manual al amorului practic scris pentru trebuinţele femeilor. Cuprinde comori de psihologie şi învăţăminte preţioase; toate nesigurantele sentimentului găsesc un sfat, toate problemele inimii o deslegare. Din această pagină se învaţă prin întrebări şi răspunsuri secretul fericirii. Este o corespondenţă didactică. Miss Grace este un prieten, un profesor şi un judecător. Hotărîrile ei umplu două coloane şi sunt fără apel.

In fruntea celor două coloane se admiră în fiecare zi portretul autoarei. Ziarele populare americane publică totdeauna figura colaboratorilor de seamă. Trebuia să recunoască dreptul ce are cititorul de a vedea faţa celui ce scrie, ca să nu mai fie silit să şi-l închipuie şi să facă tot felul de greşeli. Portretul lui Miss Grace nu este mai mare ca o marcă de scrisoare, dar vorbeşte sufletului. Se vede ştiinţa amară a vieţii în ochii aceia mari, gânditori şi trişti, se vede puterea gândirii în fruntea largă; se vede simţirea aleasă în tăietura încântătoare a gurii serioase; se vede eleganţa rafinată în pieptănătură. Toate ziarele populare, din spirit de concurenţă, au introdus pagina consacrată iubirii, cu portretul redactoarei. Dar o a doua Miss Grace nu au găsit.

Miss Grace! Ce mister pasionant este femeia aceasta! Cu câte dureri să fi plătit ea cunoaşterea sufletului omenesc pe care o are! Cum a putut să pătrundă aşa de bine acest suflet? Pe cine a iubit? Cum? Cine este ea? De unde vine? Care este romanul vieţii ei?

* * *

Primul lucru pe care îl făcù Dorothea Miriam a doua zi dimineaţă în trenul subteran care o ducea spre locul ei de muncă, fu să desfacă numărul din *Evening Universal Report* pe care îl cumpărase la gară.

Erau ceasurile nouă, dar ziarul de seară purtă tipărit cu litere roşii: «Ediţia patra-Amiazi.» In America totul este grăbit, de aceia ziarele mari încep să iasă cu ediţia patra ca să nu mai piardă vremea cu tipărirea celorlalte trei. Punând «amiazi» ca oră a apariţiei, ele bat zilnic un minunat *record* de repeziciune pe care presa europeană nu poate decât să-l invidieze.

Dorothea isbuti în înghesuiala de neînchipuit a vagonului să deschidă şi să întoarcă paginile ziarului cu o îndemânare care nu se capătă decât printr'un lung exerciţiu. Toată lumea în vagon făcea acelaş lucru şi mulţimea aceia părea alcătuită dintr'o sumă de ziare deschise care ar fi avut picioare omeneşti. Pe când trenul alerga urlând pe subt pământ, ca pierdut într'un labirint de coridoare de otel, Dorothea găsi cu o tresărire scrisoarea ei, care tipărită i se părù mai scurtă. In josul ei, ceti aceste cuvinte:

«Nu veţi fi fericită. Ii lipseşte mândra admiraţie pentru forţă. Simţirea lui este anti-patriotică, datoria fiecărui cetăţean fiind de a cultivà exerciţiile corpului de care atârnă atât frumuseţea şi energia generaţiilor viitoare cât şi puterea de cucerire a celui mai mare popor din lume, ca şi libertatea şi bogăţia celei mai nobile ţări de pe pământ.»

Dorothea rămase uimită că nu-şi dase seama mai înainte de nişte lucruri aşa de evidente; se simţì numai decât convinsă. Avù o clipă milă de bietul Harry, dar numai o clipă. Când peste zece minute se află în faţa lui, care o aşteptă ca de obicei la colţul lui William Street, nu simţì nicio greutate să deschidă ostilităţile. Răspunse rece la salutul lui, şi voi să-şi urmeze drumul. Harry o oprì. Ei nu-i plăceau însă discuţiunile inutile. Ii arătă pagina lui Miss Grace spunându-i: —Citeşte asta. Uite scrisoarea mea, şi uite răspunsul pe care îl găsesc conform cu ideile mele. Adio Harry, *poor Harry!*

Şi se depărtă, luată de mulţime, lăsându-l singur, nemişcat, uluit, cu numărul din *Evening Universal Report* în mâini. Cetì, mai cetì odată, fu îmbrâncit de mulţime, primi un ghiont în coaste dela un agent de schimb grăbit, fu somat de două ori să circule de un sergent de stradă, şi în sfârşit, vârând ziarul în buzunar cu un gest furios, pornì repede spre Park-Row îmbrâncind şi înghiontând şi el pe cine nemerea. Luase o hotărîre mare.

* * *

«Miss Grace — se gândeà Harry urcând pe Broadway — crezi tu că o să-ți fac pe plac? Ah nu! Vrei să te amesteci în treburile mele și eu să te las să-ți faci cheful? Ah nu! Te asigur că te înșeli. Ascultă bine. Nu mă speriu eu nici de frumusețea, nici de activitatea ta. Ai înțeles? Cu ce drept te pui între mine și iubita mea? Răspunde-mi, te rog, Mă cunoști? Nu. Știi cine sunt? Nu. Prin urmare? Dacă ești de bună credință, retractează. Retractează, Miss Grace, te conjur, căci de unde nu... de unde nu...»

Harry căută vorbe convingătoare pentru a face pe Miss Grace să retracteze, și mergeà cu pași mari absorbit în convorbirea lui. De ce Miss Grace să nu-și recunoască greșeala? O să se convingă și o să îndrepteze răul. Fără îndoială. Ce, nu simte femeia asta nici o remușcare? N'are și ea inimă? Totul este să știe să-i vorbească, să știe să o convingă. Și Harry își făceà cuvântarea. La început: «Miss Grace, de d-ta atârnă o viață: viața mea!... Nu, erà mai bine să-i spună: «două vieți: ale noastre!...»

Ajunse în Park Row, strada marilor ziare, în fața unei case colosale care răspândeà prin toate deschizăturile ei un miros de tipografie atât de puternic, încât îți veneà să zici că suferă de o indigestie de hârtie, cerneală și plumb. Cete de hamali încărcau munți de pachete în camioane cari se țineau șir, pe când din alte camioane se rostogoleau pe trotuar cilindre de hârtie cari păreau coloane de marmură destinate unui templu în construcție. Și pretutindeni, pe camioane, pe pachete, pe coloane, pe șepcile hamalilor, pe geamurile ferestrelor, pe praguri ca și deasupra ușilor, se citeà: *Evening Universal Report*, sau *Even. Univ. Report*, sau *Ev. Un. Rep.*, sau numai *E. U. R.* O ceată de *newsboys*, cu brațele încărcate de ziare, apărù urlând: Ultima ediție, ultima! Ieșise ediția opta, aceia dela patru ore după prânz. In sala de jos, publicul se îmbulzeà intrând și ieșind. Acolo se găseau un bar, un chioșc pentru tutun, o masă plină de teancuri de ziare și cărți, intrările la ascensoarele cari urcau și scoborau fără încetare. In ascensorul *express* care îl duceà în regiunile superioare ale edificiului, Harry, turburat, întrebă:

Birourile lui *Report?*

— Ce anume secție? — îi răspunde servitorul dela ascensor.

— Feminină.

— Catul al doisprezecelea.

* * *

Sus se puteà respirà un aer liniștit. Un ușier îl întrebă:

— Ce doriți?

— Grace Burton.

— Sunteți chemat?

— Da, da, ceva... urgent și personal.

— Poftiți.

Harry străbătù un coridor, intrà într'o sală în care vre-o zece persoane în cămașe scriau cu mașina, fumând. Fu dus lângă un birou gol:

— Aici lucrează. Va venì îndată. Trebue să fie pe aici.

Harry se simți mulțumit că trebuià să aștepte. In emoția lui, își uitase discursul, și acum cercà să potrivească iarăși vorbele risipite prin toate colțurile memoriei. «Miss Grace... de d-ta... de d-ta atârnă două vieți... Sonerii în mișcare, țăcăneala aparatelor telegrafice din săli îndepărtate ajungeau până la el împreună cu gemătul ascensoarelor. In toate părțile, lămpile electrice erau aprinse deși erà ziuă. «Două vieți... două vieți...» Vorbele nu i se mai întorceau.

Un domn în vârstă, cu mustățile rase, purtând ochelari. se apropie:

— Ce poftiți? — îl întrebă.

Harry nu prinsese de veste de sosirea lui, din cauza preocupării în care se găsea și, poate, din cauză că domnul purtà pantofi de casă, Noul venit se așeză la biuroul lui Miss Grace, și adause;

— Am aflat că aveți de comunicat ceva urgent și personal. Și luându-și pipa, privì pe vizitator cu fața liniștită și întrebătoare.

— Eu? Nu! — exclamă Harry surprins.

— Atunci, pe cine voiți să vedeți.

— Pe Grace, pe Miss Grace Burton.

— Aveți ceva grav?

— Da, da. Este vorba de... viața cuiva, de... viața a doi oameni.

— Ci vorbește, omule! Ce este? zise poruncitor domnul în vârstă.

Harry deschise gura, holbă ochii și zăpăcit privì pe cel care îi vorbea. Apoi, ca un somnambul, scoase ziarul, arătă cu degetul cauza durerii sale, și cu vocea înceată zise:

— Pentru... asta, vreau să-i vorbesc.

Domnul își aruncă ochii pe articol și întrebă:

— Ei și?

Harry nu pricepea încă raporturile misterioase dintre Miss Grace și domnul acela, dar nu se mai putea oprì.

— Urmările... — șoptì el cu glasul tremurând, — urmările sunt... pot fi îngrozitoare... Asta este.

Ei, doamne! Eu nu știu... eri n'am fost la redacție— și întorcându-se spre ceilalți întrebă: — Cine a făcut ieri răspunsurile lui Miss Grace!

Un glas puternic de bariton răspunse din fundul sălii:

— Eu, domnule Burton. Pentruce?

— Nu, nu e nimic! — și adresându-se lui Harry:

— Te rog, spune-mi ce înțelegi prin urmările acelea îngrozitoare.

Harry se învineți și tăcù.

Domnul zâmbì;

— Am înțeles, bine. Ia să vedem, adu încoace ziarul... Ce profesiune ai?

— Pictor... pictor decorator.

Domnul în vârstă începù să scrie.

Cinci minute în urmă Harry citea în manuscris scrisoarea și răspunsul următor, care fură publicate a doua zi în pagina feminină (secția Iubire) al lui *Evening Universal Report.*

«Scumpă Miss Grace. — Sunt curtată de un tânăr pictor foarte drăguț, dar care nu poate suferì niciun *sport.* Trebue să-i acord prietenia mea?»

Răspuns:

«Desigur. Este artist și arta este *sportul* inteligenței. Dacă exercițiul fizic perfecționează rasa, arta sin-

gură îi poate da geniul, fără de care niciun popor nu poate aspirà să cucerească întâietatea pe lume».

* * *

— Miss Grace e un înger! — exclamă acum Harry când vorbește despre ea cu Dorothea. — Un înger!

Și Dorothea răspunde mirată:

— Și când te gândești că îmi plăceau jocurile acelea vulgare, cum e *bass ball*.... Arta, numai arta!...

LUIGI BARZINI.
trad. din italienește de *M. A.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

REPLICĂ LA RĂSPUNSUL D-LUI I. S. FLORU ASUPRA ȘCOALELOR PARTICULARE

Tot pentru respectul ce port și eu cititorilor acestei reviste, mă simt obligat a răspunde, în replică, d-lui inspector Floru, ca să nu se creadă că tonul violent și exagerările, — nedemne de un profesor, necum de un inspector — cu care a căutat să mă terorizeze, dela începutul până la sfârșitul articolului d-sale, m'au făcut să amuțesc.

Mă adresez spiritului imparțial al cititorilor, rugându-i să constate în care articol «se distinge mai mult o mânie care fierbe, decât o inteligență care se exprimă». Când la o înțepătură de condeiu răspunzi printr'o lovitură de ciomag — și acesta ghintuit de alții — cred că nu arăți prea multă încredere în forțele tale proprii.

D. inspector Floru, învestit cu puterea autorității, mă privește «du haut de sa grandeur» și, orbit de situațiunea ce ocupă, îndrăsnește să mă amenințe cu judecata, crezând că, în chipul acesta, nu voiu mai aveà curajul să-mi exprim convingerile. Deși acest sistem este foarte puțin cavaleresc, totuși declar că primesc lupta și sunt gata a mă prezintà în fața comisiunii de judecată, spre a dovedì tot ce am susținut.

Autoritarismul despotic al d-lui inspector merge așà de departe, încât vrea să mă oprească de a luà parte la discuție, ca unul ce m'am îndesat la ea, fără să fiu ales (de cine?); prin urmare, dă să se înțeleagă, că, pe viitor, n'are nimeni dreptul să-i discute părerile, ci să le primească orbește.

Dar, acum, să dovedesc d-lui Floru că nu eu m'am îndesat în discuțiunea asupra școalelor particulare, ci am fost ales. In anul trecut, m'a rugat d. Șonțu, administratorul Cercului profesorilor, să țiu o conferință asupra învățământului privat și m'am supus. Multe din propunerile mele au fost aprobate de colegi și chiar de către un domn inspector al învățământului particular; iar altele, cum este și natural, au fost combătute. Fiindcă eu mă ridicam și atunci în potriva examenelor particulare, și fiindcă d. Floru le-a susținut într'un articol, nu eram în consecință cu mine însumi să mă îndes la discuțiune, cu rizicul chiar de a nu plăcea d-sale?

Este foarte pretențios d-l Floru. Se plânge necontenit că profesorii nu-și fac datoria, că găsește caiete necorectate, că cutare nu face lecțiuni pedagogice, că altul nu pronunță corect numele proprii englezești; pe un profesor de geografie l'a dojenit că n'a spus elevilor cum se numesc în limba indigenă lacurile Victoria Nyanza și Albert Nyanza, iar mie mi-a făcut un cap de acuzație că am improvizat lecțiunea și că am numit pe omorîtorul lui Kotzebue, Georges Sand. Mărturisesc sincer că nu-mi aduc aminte de această scăpare, care a rănit adânc sufletul savantului inspector; admițând, însă, că am spus greșit Georges în loc de Karl Sand, merită oare să se deà o proporție așà de mare acestei greșeli? Numele studentului Sand e o chestiune de detaliu, care, în cele mai multe manuale, nici nu este amintit. In cartea d-lui Iorga, pag. 197 se citește: «un student german din vremea aceea căută pe scriitorul german Kotzebue... și-l omorî». Histoire contemporaine par Maréchal (2 vol.), pag. 388. «Le 23 Mars 1819, Sand se rendit..» —In Harry Brettschneider, pag. 122: (manual pentru cursul superior) găsim: «Der student LudwigSand», întrebuințează deci celălalt nume de botez al lui Sand. Am citat cărțile care mi-au căzut, la întâmplare, în mână, spre a dovedì că este un mic mărunțiș grava eroare remarcată de către d l inspector. Din această învinuire exagerată cred că pot cititorii să-și deà seama de restul criticei d-sale și să reducă la adevărata valoare aprecierea lecțiunei mele, convingându-se pe deplin care din noi doi are o «judecată mai copilăroasă, o conștiință întunecată de supărare; insuficiențe și ușurințe necugetate».

Astfel stând lucrurile, se explică ușor desele conflicte ce are d-l Floru pe la diferitele școale. D-sa nu povățuiește, nefiind în stare să povățuiască, ci batjocorește.

Intru cât mă privește pe mine personal, susțin că a a căutat să forțeze nota, când și-a însușit dreptul de a mă aprecià; eu mai am și alți judecători, față de cari pot să motivez improvizarea lecțiunilor mele Păcat că mă găsesc și în această privință în condiție de inferioritate față de d-sa, fiindcă eu nu am posibilitatea a controlà, în public, sporul ce face cu școlarii. Am, cu toate acestea, mângâierea că ne controlează pe amândoi seriile de elevi, cari au trecut prin mâinile noastre, și dreapta lor judecată ne așează pe fiecare la locul ce meritàm. Iar, în ceeace privește pregătirea elevilor mei particulari, rămâne să se constate la examenele de Iunie — a căror desființare o socoteà d-l Floru în primul articol ca o nenorocire și în al doilea ca o mare turburare — dacă ei pot, ori nu, suferì comparație cu ceilalți școlari particulari, fiind personal și pe deantregul responsabil de reușita sau de căderea lor.

Dacă d. inspector binevoiește, eu mă pun la dispoziționea d-sale de a asistà împreună la toate examenele de istorie, bine înțeles la clasele, la cari predau eu. Aș rămâneà îndatoritor chiar, dacă ar primì un concurs între elevii d-sale dela liceul Sf. Sava și ai mei dela liceul Lazăr, căci numai în acest caz aș puteà recunoaște superioritatea didactică a colegului meu. Iscusința pedagogică, disciplina în clasă, putința de a stăpânì pe școlari și de a-i interesà s'ar puteà constatà ușor la un examen-concurs.

Ceeace mă surprinde și mai mult, e afirmarea d-lui, inspector că «neobservarea condițiunilor la care te-ai îndatorat nu se mai chiamă libertate, ci ilegalitate și

cel care te chiamă la respectul legii îşi face datoria». Ori eu sunt cu totul străin de condiţiunile în cari funcţionează şcoala particulară, ori d-l inspector se înşală. Eu nu ştiu să existe o lege a învăţământului particular, căci tocmai pentru ea luptăm noi, ştiut fiind că, îndată ce ar există o asemenea lege, s'ar înlătură multe nemulţumiri şi d-l inspector, în cazul acesta, ar călcà pe un teren mai sigur.

Suntem învinovăţiţi că începem cursurile prea târziu şi le întrerupem prea de vreme. Să ne înţelegem. Profesorii institutelor private sunt plătiţi cel puţin pe 9 luni, localul se închiriază cu anul, iar şcolarilor, din momentul ce sunt internaţi, trebuie să le dai hrană. Ei, atunci, care este profitul directorilor de a scurtà perioada cu[illegible]? In toate se găseşte explicaţie, dacă cineva [illegible] bunăvoinţă. Şcoala particulară este mai dep[illegible] de părinţi şi elevi decât cea publică. In acea[illegible]e în urmă este fixat termenul de înscriere prin regulament, pe când în institutele private elevii se pot înscrie ori când; de aceea şi cursurile încep cevà mai târziu. Şi întreruperea cursurilor mai de vreme decât în şcoala statului, de asemenea se poate explicà foarte uşor, dacă trebuie să ţinem seamă de preparaţia pentru examene. De altfel, acele zile de preparaţie sunt pentru directori mai grele decât cele de curs obişnuit, căci în ele se supraveghiază cu deamănuntul elevii de către personalul intern, iar profesorii vin la şcoală să dreseze pe şcolari cu tot felul de întrebări în vederea examinatorilor. De multe ori, programa zilelor de examene se cunoaşte numai în seara începerii examenului, şi bieţii elevi sunt surprinşi cu câte-o materie, la care nu se aşteptau.

Dacă s'ar anunţà programa cu câteva zile mai înainte, după cum se practicà la şcoalele publice, când aveau şi ele examene, împărţirea zilelor de preparaţie s'ar întocmì mai uşor şi întreruperea cursurilor s'ar face mai târziu. Toate aceste amănunte le pricepe d-l Floru, totuşi nu încetează de a ne aduce învinuiri.

Când analizează propunerea mea, de a se îngădui tinerilor, cari nu continuă studiile universitare, să urmeze un program de şcoală mai uşor, dar în acelaş timp mai practic, d-l Floru ridică glasul conştiinţei sale de bun patriot, arătând primejdia ce ar urmà de acì: «că ar pierde ideia de patrie, ar pierde armata.» Când îi convine d-lui inspector, aduce exemple din Germania, dar pentru stagiul redus nu vrea să se inspire din pilda ei, ci, dimpotrivă, pentru bogaţii noştri cere un stagiu mai prelungit, nu redus. Din ce motive? Nu ştiu.

Mai rămâne de discutat un punct delicat din răspunsul d-lui I. S. Floru, când, fără nici o modestie, lasă să se înţeleagă că vre-o calitate deosebită didactică l'a chemat în administraţie. Dragostea pentru şcoală şi aptitudinile sale pedagogice se pot dovedì, pe deplin şi din avertismentul ce a primit din partea actualei administraţiuni centrale pentru chipul conştiincios al împlinirii de datorie, ca profesor diriginte.

Sper că am încheiat definitiv, deşì regret că severul nostru inspector a omis intenţionat tocmai partea cea mai vulnerabilă din care reiese vădita călcare a regulamentului şcolar, fără ca d-sa să caute a luà măsuri de îndreptare.

I. CLINCIU

G. S. BECHEANU & I. ILIESCU

STRADA LIPSCANI, 26 — BUCUREŞTI — STRADA LIPSCANI, 26

MAGAZIN de NOUTĂŢI şi MANUFACTURĂ

Lânuri pentru rochii: Hommesponvon, cheviotte gros-côte etc., şi
Postavuri în toate genurile.

MĂTĂSĂRIE

Cachemir soie, charmense, crepe de chine etc.
Taffetas din fabrica *Bonnet* culori şi negre
Atelier special pentru rochi şi confecţiuni

PÂNZĂRIE

Jerseuri, Flanele, Cache Corsets tricotale, Ciorapi şi Batiste.

CORSETE

Dantele torchon şi broderii veritabile

Rayon special pentru Lingerie şi Trousouri
gata şi după comandă

PREŢURI FIXE ŞI MODERATE

Ciocolata si Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători

ALBERT BAER, Bucureşti Str. Numa-Pompiliu 7.